

ВИЛЕНСКИЙ ВѢСТНИКЪ

ОФИЦИАЛЬНАЯ ГАЗЕТА.

„ВИЛЕНСКИЙ ВѢСТНИКЪ“ выходит по ВТОРНИКАМЪ и ПЯТНИЦАМЪ.

УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ.

Цена за годъ	10 р.
„ за полъ года	5 „
„ за четверть года	2 „ 50 к.
„ за 1 мѣсяць	1 „

За объявленія платится за строку 17 к. сер.

Контора редакціи въ Вильнѣ, на Дворцовой улицѣ, въ Гимназіальномъ домѣ.

KURYER WILEŃSKI

GAZETA URZĘDOWA.

„KURYER WILEŃSKI“ wychodzi co WTOREK i PIĄTEK.

WARUNKI PRZEDPŁATY.

Cena roczna	rs. 10
„ „ za przesyłką	12
„ półroczna	5
„ „ za przesyłką	6
„ kwartalna	2 k. 50.
„ „ za przesyłką	3
„ miesięczna	1

За ogłoszenia plac się za każdy wiersz druku po kop. 17.

Biuro redakcji w Wilnie, przy ulicy Biskupiej (Dworcowej), w murach po-unwersyteckich.

СОДЕРЖАНІЕ:

Внутреннія вѣстиа: Высоч. пов.—Награды и производства.
Иностраннія вѣстиа: Общее обозрѣніе.—Итали.—Франція.—Англія. Пруссія.—Телеграфныя депеши.
Литерат. отдѣлъ: Смѣсь.—Золотыя цѣпи.—I. Корженевскаго.—Стихотвореніе: Звукъ и дымъ.—Литературное обозрѣніе.—Выдержки изъ газетъ и журналовъ.—В. Писка (окончаніе).—О Лесоводствѣ Ф. Сигарскаго.—Письма съ береговъ Новьяны.—Др. Завиша — Гейлсгора (окончаніе).—изъ Вашингтона, изъ Вилена, изъ Вильны.—Виленская библиографія за декабрь 1860 г.—Смѣсь.—Текущія вѣстиа.—О справочной конторѣ А. Тура въ Лондонѣ.—Некрологъ.—Вилен. дневникъ.—Объявленія.

ВНУТРЕННІЯ ИЗВѢСТІЯ.

Ст.-Петербургъ, 26 января.

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ вслѣдствіе представленія министра финансовъ въ комитетѣ гг. министровъ и по положенію онаго, въ 28-й день декабря 1860 г. Высочайше повелѣть изволилъ: въ видѣ временной мѣры, впредь до окончательнаго разсмотрѣнія составляемаго въ министерствѣ финансовъ проекта новаго торговаго устава, постановить правиломъ, что купцы 1-й и 2-й гильдіи, перечислившіеся въ третью гильдію или вовсе выбывшіе изъ купечества, пользуются предоставленнымъ ст. 95 уст. торг., т. XI правомъ на полученіе изъ-за границы товаровъ съ платою обыкновенной таможенной пошлины, не давая шести мѣсяцевъ, со времени выбытія изъ означенныхъ гильдій, и затѣмъ съ тѣми товарами, кои будутъ привозимы на ихъ имя, послѣ сего срока, поступать согласно съ 94 ст. того же тома.

Г. Главноуправляющій путями сообщенія и публичными зданіями донесъ правительствующему сенату для дове-

денія до всеобщаго свѣдѣнія, что Кіевское шоссе отъ Довска до Броваровъ 296 вер., кромѣ открытыя къ проѣзду участковъ въ 1859 году на протяженіи 160 вер., по полученію оныхъ дозволенію, окончено на остальной протяженіи: отъ Меркуловичъ до переѣзда почтовой дороги съ поессейной линіею, въ 5 верстахъ отъ ст. Особино, 37½ вер. и отъ Лисей горы до города Чернигова 98 вер. всего 136 вер. и открыто къ проѣзду на этихъ послѣднихъ участкахъ 22 ноября 1860 года.

По разсмотрѣніи представленія г. директора Виленскаго раввинскаго училища отъ 31-го августа, совѣтъ попечительскій, въ засѣданіи 27 минувшаго октября опредѣляетъ: дозволить Виленскимъ ибншамъ, евреямъ Гиршъ Гарберу и Давиду Ауфенбаху открыть въ г. Вильно праздничное училище для ремесленниковъ, подъ особымъ наблюденіемъ директора Виленскаго раввинскаго училища.

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ по удостоенію комитета гг. министровъ Высочайше повелѣлъ въ 28-й день декабря 1860 года, пожаловать чиновникамъ и преподавателямъ Виленскаго учебнаго округа, за отличіе усердію и ренностію службѣ, слѣдующія награды: почетному смотрителю училищъ Ковенскаго уѣзда въ званіи камеръ-юнкера, титулярному советнику графу Чапскому, орденъ св. Анны 2-й степени съ Императорскою короною; Поневѣжскому директору училищъ, коллежскому советнику Заюничевскому, Влоостокскому директору училищъ, коллежскому советнику Гану и инспектору Виленской гимназіи коллежскому советнику Кандидову орденъ св. Станислава 2-й степени; почетному смотрителю училищъ Лидскаго уѣзда, титулярному советнику графу фонъ-Гуттену-Чапскому, орденъ св. Анны 3-й степени; старшимъ учителямъ: Новогрудской гимназіи надворному советнику Влѣжскому, Минской надворному советнику Жбиковскому; коллежскимъ ассесорамъ: етодначальнику канцеляріи попечителя Виленскаго уѣзда округа Янушевичу, штатному врачу Ковенской гимназіи Бартошевичу и штатному врачу Виленскаго дворянскаго институту титулярному советнику Ждановичу орденъ св. Станислава 3-й степени.

Указами правительствующаго сената произведены въ чины: 28 ноября 1860 года: въ коллежскіе советники—надворные со-

дворъ дома, что для отысканія его предполагаютъ отъправиться именно въ Ковно, онъ перебрѣлъ на мѣрение, разломалъ шкатулку, вынулъ оттуда наличныя деньги, а все остальное бросилъ, не взявъ даже разныхъ золотыхъ женскихъ украшеній, и уѣхалъ въ Поневѣжь. Все эти вещи найдены въ погребѣ въ цѣлости. Ему небыло 20 лѣтъ отъ роду. Чистосердечное его сознание и самая неопытность, проявляющаяся во всехъ его дѣйствіяхъ, доказываютъ, что онъ еще новичекъ въ воровствѣ.

Онъ былъ взятъ въ услуженіе г-жею Б. по рекомендаціи маклера еврея Михела Булки. Подчеркиваемъ его имя, чтобы обратить вниманіе Виленскихъ жителей на его недобросовѣстность въ рекомендаціи людей, за поведеніе которыхъ онъ естественнымъ образомъ принимаетъ на себя отвѣтственность. Послѣ этого, конечно, никто уже не обратится къ нему съ просьбою объ отысканіи служителя или служанки. Этотъ случай невольно наводитъ на мысль, какъ необходимо для Вильны учрежденіе, которое бы, особенно при ожидаемыхъ реформахъ, могло принимать на себя нравственное ручательство за добросовѣстность слугъ и какъ необходимо контроль снмъ послѣднимъ.

Въ „St. Petersburgs Zeitung“ сообщаютъ, что въ послѣдніе чинахъ декабря пожаръ истребилъ въ Гамле—Карлеби (въ Финляндіи) значительное число строеній; такъ какъ морозъ доходилъ въ то время до 20°, то пожарныя трубы не могли дѣйствовать, и потому пожаръ продолжался два дня.

Это извѣстіе заставило насъ призадуматься: какимъ же образомъ дѣйствовали пожарныя трубы у насъ, въ Вильнѣ, во время свѣдѣнаго пожара въ еврейскомъ госпиталѣ, когда извѣстно, что морозъ доходилъ тогда до 24°, а между тѣмъ пожаръ былъ потушенъ въ нѣсколько часовъ? Мы просили разъясненія у г. Виленскаго полицімейстера, полковника Васильева, и вотъ что узнали: по его распоряженію, постоянно, при сильныхъ морозахъ, во время дѣйствія Пожарной команды, дабы не дать замерзнуть пожарной трубѣ съ ея приборомъ и тѣмъ прекратить помощь, имѣется при каждой пожарной части мѣдный чанъ, въ которомъ вода разогрѣвается, и по временамъ пропускается чрезъ набирный рукавъ въ машину и остальныя части пожарной трубы. При сильномъ пожарѣ и холодѣ, помощь отъ мѣднаго чана дѣлается недостаточною (или когда при инструментахъ вовсе нѣтъ мѣднаго чана), тогда набирается вода изъ ближайшихъ къ пожару банъ, въ которыхъ таковая обыкновенно бываетъ днемъ и ночью.

TRESC:

Вѣдомости краіовые: Высшіе розказы.—Награды и мѣнованія.

Вѣдомости заграничныя: Погодъ огólny.—Влочы.—Франція.—Англія.—Пруссія.—Депеши телеграфныя.

Дѣла літературныя: Оденек.—Злоте каждаы.—J. Korzeniowski.—Wiersz: Dziwki i dynek.—Przegląd literacki i piśm czasowych.—Wacław Hanka—Ritterberg.—O gospodarstwie leśnem.—T. Snaarskiego.—Listy: z nad brzegów Niewiaży (Ign. Zawisza) Giejeztora, z Waszyngtonu, z pow. Wileńskiego.—Bibliografia Wileńska za grudzień 1860 r.—Rozmaitości.—Wiedomości bieżące.—O kantorze zleceń A. Tura w Londynie.—Nekrolog.—Dziennik Wileński.—Ogłoszenia.

ВІДОМОСТІ КРАІОВЕ.

Ст.-Петербургъ 26 stycznia.

— CESARZ JEGO MOŚC, w skutek przełozenia ministra skarbu w komitecie pp. ministrów, i po nastalem jego postanowieniu w dniu 28 m grudnia 1860 roku, Najwyżej rozkazac raczy; w kształcie środka czasowego, nim nie zostanie ostatecznie rozpatrzony ułożony w ministerstwie skarbu projekt nowej ustawy handlowej, postanowić za prawidło, iż kupcy 1-jej i 2-jej gildy, którzy przeszli do gildy 3-jej lub zupełnie wykreslili siebie ze stanu kupieckiego, używają nadanego artykułem 95 Ust. handl. T. XI prawa do otrzymywania z zagranicy towarów za opłatą zwyczajnego cła na komorze, nie dłużej jak przez sześć miesięcy od czasu swego wystąpienia z rzeczonych gild, a następnie z temi towarami, które na ich imię przywożone będą po owym terminie, postępować stosownie do 94 art. tegoż tomu.

P. głównozarządzający drogami komunikacji i publicznymi gmachami doniósł rządzącemu senatowi dla po-

dania do wiadomości powszechnej, że szosse Kijowskie od Dowska do Browarow 296 wiorst, prócz otwartych do jazdy wydziałów, w roku 1859 na przestrzeni 160 wiorst, według otrzymanego obecnie zawiadomienia, ukończone zostało na pozostalej przestrzeni: od Merkułowicz do przecięcia drogi pocztowej z linją szosse, o 5 wiorst od stacji Osobino, 37½ wiorst i od Lisiej góry do miasta Czernihowa 98 wiorst, w ogóle 136 wiorst i jazda na tych ostatnich wydziałach rozpoczęła się 22 listopada 1860 roku.

Po rozpatrzeniu przedstawienia dyrektora Wileńskiej szkoły rabińskiej z dnia 31 sierpnia, rada kuratora na posiedzeniu odbytym 27 października zeszł. 1860 roku postanowiła: pozwolić mieszczanom Wileńskim, żydom Hirszy Garberowi i Dawidowi Aufenbachowi otworzyć w m. Wilnie świętą szkołę dla rzemieślników, pod dozorem dyrektora Wileńskiej rabińskiej szkoły.

CESARZ JEGO MOŚC, w skutek uznania komitetu pp. ministrów, w dniu 28 i 29 grudnia 1860 roku Najlaskawiej raczył odarować urzędników i nauczycieli Wileńskiego okręgu naukowego, za odznaczającą się gorliwością służbą, nagrodami następującymi: honorowego dożorce szkół powiatu Kowaleńskiego, kamerjunktora, radcę honorowego hrabiego Czapskiego, orderem św. Anny 2-jej klasy z koroną Cesarską; Poniewieżkiego dyrektora szkół, radcę kolegjalnego Zajączkowskiego, Białostockiego dyrektora szkół, radcę kolegjalnego Gana i inspektora gimnazjum Stanisława 2-jej klasy, honorowego dożorce szkół powiatu Lidzkiego, radcę honorowego hrabiego von Hutten-Czapkiego, orderem św. Anny 3-jej klasy; starszych nauczycieli: gimnazjum Nowogrodzkiego, radcę dworcy Bielańskiego, Minskiego, radcę dworcy Złobowskiego, assessorów kolegjalnych: naczelnika stoła kancelaryi kuratora Wileńskiego okręgu naukowego Janusza i Złobowskiego, etatowego medyka gimnazjum Kowaleńskiego Bartoszewicza i etatowego medyka Wileńskiego instytutu szlacheckiego, radcę honorowego: Zdanowicza, orderem św. Stanisława 3-jej klasy.

Przez ukazy rządzącego senatu zostali mianowani listopad 28-go 1860 roku: radcami kolegjalnymi, radcy dworcy: starsi nauczyciele gimnazjów: Wileńskiego Tomasz Pałowicz, Minskiego

Само по себѣ разумѣется, что такое умное распоряженіе дозволяетъ, не смотря на самый сильный морозъ, свободно дѣйствовать пожарнымъ трубамъ. Мы съ удовольствіемъ объявляемъ эту тайну, дабы ея могли воспользоваться все пожарныя команды, неупотреблявшія доселѣ этого способа.

10 января происходило годовичное собраніе членовъ Виленскаго дворянскаго клуба, во время котораго представленъ былъ отчетъ оборота суммъ за истекшій годъ. Изъ этого отчета видимъ, что клубъ имѣлъ дохода 10935 р. 41 к. Главныя статьи дохода: уплата отъ 316 членовъ по 18 р. въ годъ—6033, за право входа въ клубъ принадлежащимъ къ составу членовъ, 610 р. 30 к., за входъ въ маскарადъ 1,753 р. 20 к., и наконецъ, какъ живое доказательство, что гг. члены пріятно проводили время въ клубѣ—чистаго дохода отъ продажи картъ 1,922 р.!! Нельзя однако замѣтить, что число членовъ, постоянно играющихъ въ клубѣ—весьма ограниченное. Расходъ на наемъ помѣщенія, прислуги, отопленіе, освѣщеніе и т. п. составляетъ 9,458 р. 65 к.—слѣдовательно въ остаткѣ 1,476 р. 76 к. Въ этомъ собраніи по большинству голосовъ избрана особая коммиссія для начертанія новаго устава клуба. Коммиссію составляютъ: В. М. Пржибыльскій, К. О. Пашковскій, М. И. Тукалло, гр. Н. І. Тышкевичъ и М. И. Падренъ-де-Карне.

Выборъ весьма удачный, и гг. члены вправѣ надѣяться, что новый уставъ будетъ вполне соответствовать современнымъ требованіямъ общества, что онъ устранитъ разъ навсегда поводъ къ нарѣканіямъ и газетной полемикѣ. Нѣтъ сомнѣнія, что гг. составители позаботятся, чтобы доставить болѣе удовольствій, и тѣмъ изъ членовъ, кои не играютъ въ карты; чтобы кабинетъ чтенія устроитъ былъ нѣсколько удобнѣе и былъ на первомъ планѣ, а то онъ, бѣдный, загнанъ теперь въ уловую небольшую комнатку; чтобы въ немъ завелись и книги для любителей чтенія, не одни журналы и газеты, хотя и этихъ, сообразно средствамъ, не достаточно; чтобы въ обширныхъ залахъ клуба—открылось особое мѣстечко для дружеской бесѣды; наконецъ нельзя ли подумать о музыкальныхъ и литературныхъ вечерахъ?—При средствахъ, коими клубъ располагаетъ—все это дѣло возможно—стоитъ только захотѣть.

Распорядителемъ по хозяйственной части избранъ теперь директоръ И. Ф. Чеховичъ, кассиромъ М. И. Падренъ-де-Карне. Мы съ удовольствіемъ узнали, что столь теперь гораздо лучше, что имѣется

уже такса, не допускающая произвольнаго назначенія цѣны со стороны содержателя клубнаго трактира. Однимъ словомъ въ клубѣ замѣтеъ прогрессъ—дай то Богъ только выдержки!

Намъ пишутъ изъ Динабургскаго уѣзда, что одинъ изъ помѣщиковъ, ревнитель распространенія трезвости, тремъ своимъ крестьянамъ, давшимъ обѣтъ неупотреблять горячихъ напитковъ, а потомъ нарушившимъ этотъ обѣтъ, въ наказаніе за пьянство, приказалъ передъ церквою, во время обѣдни, держать на плечахъ пустые боченки. Случайно сцену эту замѣтилъ кто-то изъ откупныхъ служителей и донесъ по начальству. Произведено было слѣдствіе, и будто бы мѣстный становой приставъ, за то, допустивъ этого фактъ, и не донесъ объ немъ, хотя онъ живетъ въ 40 верстахъ, и не былъ на мѣстѣ происшествія, удаленъ отъ должности. Неужели это правда?—

Пьянство въ Динабургскомъ уѣздѣ опять усиливается. Пишутъ, что недавно нѣсколько человѣкъ записались до смерти.

Мы получили отъ г. Вл. Ширяева замѣтку на статью г. Бобровскаго о Зельвнянской ярмаркѣ, напечатанную въ 85 и 86 NN. Виленскаго Вѣстника за прошлый годъ. Въ этой замѣткѣ г. Ширяевъ защищаетъ права Зельвнянской ярмонки, прославившейся въ цѣлой Европѣ въ то время, когда Зельва принадлежала Сапѣгамъ, и которая и до сихъ поръ весьма замѣлательна въ особенности торговлею лошадыми. Для этого, по словамъ автора, Зельва представляетъ особенныя удобства: богатая пастбища, отличная водою, дешевизну овецъ, свѣа и другихъ продуктовъ, чего именно нельзя найти, нѣтоку въ губерніи, но и въ цѣломъ здѣшнемъ краѣ. По мнѣнію автора, желѣзная дорога не можетъ нанести рѣшительнаго удара Зельвнянской ярмонкѣ, какъ потому, что главная цѣль ея—торговля лошадыми, такъ и потому, что желѣзная дорога открываетъ возможность только богатымъ людямъ запасаться весьма необходимымъ въ большихъ городахъ; меньше же богатые и тогда должны будутъ обращаться съ требованіями своими къ мелкимъ продавцамъ, особенно когда ихъ будетъ привлекать въ Зельву какъ необходимость, такъ и страсть къ лошадымъ, которой подвержены все сословія. Исчисленія г. Бобровскаго на перестройку лавокъ, преуменьшенія до 50,000 р., авторъ считаетъ преувеличенными и въ заключеніе прирековудляетъ, что ежели онъ жалѣетъ для Зельвы 50 т. р., то отъ чего же лучше не пожалѣетъ милліоновъ, кои могутъ понадобиться на учрежденіе новой ярмонки въ Гроднѣ.

вѣтники, старшіе учителя гимназій: Виленской Ома Павло- вичъ, Минской Карлъ Баршевскій, Свендской Федоръ Клевенскій, Дмитрій Каширинъ и Иванъ Мену; въ надворные совѣтники—коллежские ассесоры: старшіе учителя гимназій: Ковенской Урбанъ Степановичъ и Свендской Станиславъ Коташевичъ; въ коллежские ассесоры— титулярные совѣтники, учителя гимназій: Виленской губернской Осипъ Веригинъ и Новогрудской (младшій) Александръ Ля- ривичъ; въ титулярные совѣтники—старшій учитель Новогруд- ской гимназій Никаноръ Савельевъ; коллежские секретари: учителя гимназій: Гродненской (старшій) Яковъ Балвановичъ и б. учитель Мозырской Феликсъ Политовскій и б. учитель Виленской гимназій Константинъ Пальчевскій; въ коллежские секретари—бухгалтеръ Виленской дирекціи учи- лищъ губернской секретарь Владиславъ Чеховичъ; въ кол- лежские регистраторы—домашній учитель вѣдомства Гроднен- ской дирекціи училищъ Иванъ Грушевскій;—8-го декабря: въ коллежские секретари—бывшій помощникъ старшихъ учителей Російскаго уадачнаго дворянскаго училища, нынѣ учитель того же училища Федоръ Березовскій. Комитетъ надиратель Виленскаго дворянскаго института Ома Некрашевскій утвер- дилъ въ чинѣ коллежскаго секретаря, по степени кандидата Им- ператорскаго Московскаго университета.

ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, по всеподданнѣйшему представ- лению г. министра внутреннихъ дѣлъ, въ 11-й день ноября 1860 года, Всемилостивѣе пожаловалъ соизволивъ Калужскому 3-й гильдіи купцу Сергію Ларионову Семенову, за успешное пользо- ваніе больными, одержимыми пристрастіемъ къ спиртнымъ на- питкамъ, серебряную медаль, съ надписью „за полезное“, для ношенія въ петлицѣ на Станиславской лентѣ. Высочайшій приказомъ 25-го октября, врачъ Виленскаго дворницкаго института, титулярный совѣтникъ Яковъ Дановичъ, переведенъ помощникомъ Виленскаго инспектора аптекарской части, съ оставленіемъ въ прежней должности. Приказомъ г. министра народнаго просвѣщенія, 4-го января 1861 года—помощникъ Гродненскаго уада, губерскій секретарь Генрихъ Буховецкій, определенъ почетнымъ смотрителемъ училищъ Кобринскаго уада;—по распоряженію начальства, 5-го декабря 1859 г., учитель географіи Виленской гимназій, надвор- ныи совѣтникъ Карлъ Горбачевскій, уволенъ отъ службы за выслугою 25 лѣтняго срока. Исправляющій должность акцизнаго надирателя по Трок- скомъ уаду, титулярный совѣтникъ Пашковскій, утвер- жденъ акцизнымъ надирателемъ.

Карол Баршевскій, Свендскаго Теодоръ Клевенскій, Димитрій Каширинъ и Яковъ Мену; радцами двора—ассесоромъ коллежскій: старшій наuczyciel гимназій: Ковиенскаго Urban Ste- cewicz и Свендскаго Станиславъ Коташевичъ, ассесоромъ коллежскій: радца honorarii: наuczyciel гимназій: Виленскаго губернскаго Jozef Worzyho и Новогрудскаго (младшій) Aleksan- der Larywjer; радцами honorarii: старшій наuczyciel гимна- зіумъ Новогрудскаго Nikanor Saweljew, секретарзе коллежскій: наuczyciel гимназій: Гродзненскаго (старшій) Jakob Balwanowicz и б. наuczyciel Мозырскаго Feliks Poltowicki и б. наuczyciel гимназій Виленскаго Konstanty Palczewski; коллежскій секретарзе: бухгалтеръ Виленскаго дирекціи szkół, секретарзе губернска- го Wladyslaw Czechowicz, i регистраторомъ коллежскій, домowy наuczyciel wydziału Гродзненскаго дирекціи szkół Jan Gruszewski; grudnia 8: sekretarzemъ коллежскій—были помощникъ старшихъ наuczyciel teje szkoly Tadeusz Berzewski; pokojowy nadzorca Wil- lenskiego instytutu szlacheckiego Tomasz Niekraszewicz, ut- wierzony został w randze sekretarza коллежскій, на mocy stop- nia кандидата Cesarskiego университета Московскаго.

laskawіе ударować racył Kaluzskiego kupca 3-jej gildy Sergiusza Seменова, za skuteczne leczenie chorych, namietnoscią do gorących trunków dotkniętych, medalemъ srebrenymъ z napisemъ „za pożyteczność“ dla noszenia w petylicy на wstępie orderu św. Stanisława. — Przez Najwyższy rozkazъ dzienny, 25-go października, lekarzъ Wilenskiego instytutu szlacheckiego, radca honorowy Zdanowicz, przemieszczony został na pomocnika inspektora Wilenskiego wydziału aptekarskiego, z pozostaniemъ także w obowiązku dotychczasowymъ. — Przez rozkazъ dzienny ministra oświecenia narodowego, 4-go stycznia 1860 roku, obywatel powiatu Гродзненскаго, sekretarzъ gubernjalny Henrykъ Buchowiecki, mianowany został honorowymъ dozorcą szkół powiatu Kobryńskiego;— z rozporządzenia zwierzchności, 5-go grudnia 1859 roku, nauczyciel географіи гимназій Wilenskiego, radca двора Karolъ Horbaczewski, awolniony został ze służby, po wysłużeniu terminu 25-letniego. — Sprawujący obowiązekъ nadzorce akcyzowego w powiecie Trockim, radca honorowy Paszkowski, został utwierdzony nadzorcą akcyzowymъ. — CESARZъ JEGO MOŚC, по najpoddanіеjszemu przełożeniu p. ministra spraw wewnętrznych, w dniu 11-m listopada 1860 roku, Naj-

WIADOMOŚCI ZAGRANICZNE. POGŁAD OGOLNY.

Otwarcie parlamentu francuzkiego odbyło się z tą poważną, a razem wspaniałą wystawnością, która czyni zwykle ten dzień w Paryżu, dniemъ uroczystym i narodo- wym. W bież. roku ten dzień miał większe nad inne znaczenie, bo oczekiwano, że cesarzъ ustnie potwier- dzi nadane przez dekretъ 24 listopada z. r. ustępstwa. Uczynił to jawnie i szczerze. Mowa jego jest arcydzie- łemъ jasności i rozumu; porównanie między konstytucją obowiązującą dziś Francję, a między tą, którą naródъ rządził się przedъ r. 1848, jest prawdziwie mistrzo- wskie, a wypowiedziane językiemъ tak prostym i wzno- slym, że najzapaleńsi stronnicy karty Ludwika-Filippa, jeśli by nawet przekonani swoich po wysłuchaniu słów cesarskich nie odstąpili, pewnie nie uczują najmniejszej obrazy, nie doznają najmniejszego upokorzenia, do jakichъ rzeczone porównanie w ustachъ mniej biegłego mówcy tyleby nastęrczyło zrzęcnosci. Istotnie zdumiewające jest mądre umiarkowanie, z jakimъ Napoleon o prze- szłości mówi. Zdaję się w nimъ widzieć gorliwego badacza prawdy, któremu o nic innego nie chodzi, prócz o wynalezienie, bądź z obszaru dziejów, bądź z krainy rozumowania, środkówъ uszczęśliwienia swojego narodu. Nadającъ izbomъ odpowiedzi rządowi przez adres, zachęca je, aby z tego ustępstwa śmiało i sumiennie korzystały. Przez złożenie obrazu Francji w ciągu każdego roku i najważniejszychъ aktówъ dyplomatycznych, stawia je w możności ocenienia zewnętrz- nej i wewnętrznej polityki państwa; słowemъ jak wier- ny wódcarz, chce zdać liczbę wódcarstwa przedъ swo- imъ najwyższymъ ziemskimъ sędzią, a tymъ sędzią jest lud francuzki. Zaiste, taka mowa napelni sprawiedli- wą dumą pierś każdego obywatela i wrazi to przekonanie, że Napoleon III musi sumiennie i umiejętnie piastować dolę Francji, kiedy z niezmużonemъ okiemъ staje przedъ swoimъ mocodawcą, który powszechnemъ gło- sowaniem na tronъ wyniósł i kiedy mu dostarcza wszelkichъ dowodówъ do roztrząśnienia jego czynności. Pod względemъ polityki zewnętrznej, cesarzъ nie po- wiedziałъ nic nowego; wynurzył swe nadzieje, że po- kój utrzymamy będzie; oświadczył, że zasady niein- terwencji nie odstąpi i że wówczas chyba Francję do broni powoła, gdyby ktokolwiek ośmielił się na jejъ cześć lub prawa nastawać. Nazajutrz, po otwarciu izb, senat i ciasto prawo- dawcze rozpoczęły wstępne posiedzenia. Ministrowie złożyli zapowiedziane przez cesarza wykazy stanówъ Fran- cji i dyplomatyczne dokumenta, dotyczące się spraw Sabaudji i Nizy; przyłączenia do Piemontu Włochъ środkowych i południowych; rokowań z dworemъ rzymskimъ; zjazdu Warszawskiego; wyprawy Sy- ryjskiej i tymъ podobne. Zbiórъ tychъ aktówъ nie może być nader liczny, nie może obejmować dokumentówъ, już z dziennikówъ znajomych, oczekiwać więc z nichъ wypada nowego światła na dzieje współczesne i wyja- śnienia nie jednej tajemnicy, którą dotąd pomroka okry- wała. Pierwszą czynnością izb, było mianowanie kom- missji redakcyjnychъ adresu; zostawiono senatoromъ i deputowanymъ nieco czasu dla obeznania się pierw- żej z złożonemi przez ministrówъ dokumentami; przedęj za-

tem, jak w połowie lutego podania cesarzowi adresu spodziwać się nie należy. Naródъ z wytyżoną uwagą czekać będzie, jak izby wywiążą się z nowo udzielone- go imъ prawa. W izbie ciasta prawodawczego, hr. Morny zagaił jejъ posiedzenia prześluchną mową; podamy ją w na- stępnymъ nr-ze Kurjera. Osobiste, tak blizkie po- krewnne stosunki prezesa izby z cesarzemъ, nadają słowomъ hrabięgo Morny tęmъ większą wagę, że może onъ jeden, a hr. Persigny drugi, w głabъ tego, trójnitnymъ pancierzemъ okrytego serca, zaglądać i czytać w niemъ umięją. Często na tēmъ samemъ miejscu przychodziło namъ z załemъ mówić o nie jednymъ postępku Napoleona; ale w obecъ rozwiniętej dziś przezeń potęgi rozumu i szlachetności działania, ukorzyć się musimy przedъ tą wzniósłą postacią, zaszczytъ rodzajowi ludzkiemu czyniącą. Być może, że Napoleon III znowu pomówionymъ zostanie o chęć zabiorów, lubo rzecz toczy się dzisiaj o przedmiotъ nadzwyczajъ blahy. Monitor pow- szechny donosił pod d. 7 lutego, że na d. 2 te- goż miesiąca podpisany został w Turynie traktatъ między Piemontemъ i Francją o ustępstwo tejъ ostatniejъ dwóchъ gminъ zwanych Roquebrune i Menton, należących dawniej do księstwa Monaco. Wiado- mo, że w skutekъ zdarzeńъ 1848, wyżej wymienione gminy zostały wcielone do królestwa Sardynijskiego i że na zanieścionę skargi przez ks. Florestana I, wsparte przez mocarstwa, projektъ prawa ściągający się do owego wcielenia, przyjęty d. 10 listopada 1849 w Tu- rynie przez izbę poselską, odrzucony został 2 stycznia 1850 przez senat. Zdawało się, że ks. Monaco powin- nien był wrócić do tejъ drobnej posiadłości; wszakże Roquebrune i Menton pozostały w rękę Piemontu, który utrzymywał w nichъ załogę z 50 żołnierzy. Nie- wiemy jeszcze, czy Monaco podobnie odstąpieniemъ zo- stało; czy umowa tylko między Piemontemъ, a Francją zaszła; czy też do niej i dotychczasowy ichъ władca wpły- wał. Panujący ks. Monaco, Karolъ-Honorj, synъ księcia Florestana I, rządził pod imieniemъ Karola III; w roku 1846 poślubił hrabiankę, Antoninę Ghi- slenę de Merode i z tego małżeństwa ma syna Alberta ks. de Valentinois, urodzonego 13 listo- pada 1848 r. Głównemi płodami księstwa Monaco, są cytryny i oliwa, których wywozъ coroczny przechodzi 100 tysięcy franków; dochody księcia obliczane są na 340 tysią- cy franków. Dla czego cesarzъ w mowie swojej nie o tēmъ nie wspomniał; dla czego Monitor 5 dni czekał z oznajmieniemъ o zawarciu traktatu; dla czego nakoniecъ cały ten układ z taką tajemnicą toczono? są to zagadki, których rozwiązania czekać jeszcze wypada. Nazajutrz po otwarciu izb w Paryżu, królowa Wiktorja osobiście zagaiła tegoroczne prace parlamentu angielskiego. Mowa tronowa jest zupełnie bezbarwna. Dwa miejsca tylko zasługują na uwagę: jedno, w któ- remъ ministrowie włożyli w usta królowej pochwałę Fuad-paszy; drugie, w któremъ obecne nieszczęścia Stanówъ Zjednoczonych Ameryki północnej, dały powód do wyrazówъ pełnychъ najszlachetniejszej czułości nadъ klęskami spółplemiennego ludu. Ktoby mógł się spo- dziwać przedъ osmdziesięciu i więtj lätami, kiedy

rokozъ Amerykanów, Anglję do najczętszego zapamię- tałości doprowadzał; kiedy dziada dziś panującej kró- lowej Wiktorji, o utratę zmysłów przypywał, że nie- dola wnukówъ tychъ rokozanówъ wywoła z wysokości angielskiego tronu słowa najszczerzego smutku. Ten zwrotъ uczuć, ta zmiana poglądu na biegъ rzeczy ludzkich, jest tryumfemъ cywilizacji, a razem wielką nauką nie- udolności ludzkiego rozumu. Przenikliwość nawet takichъ mężówъ, jakimъ byłъ Wiljamъ Pitt, jakże nie daleko sięga, kiedy dosyć było niespełna wieku, aby najkrwawsze urazy poszły w niepamięć, a śmiertelna nienawiść zamieniła się w braterskie przywiązanie. Wzniosły i pocieszający widok! Jest onъ skutkiemъ roz- szerzonego w narodzie angielskimъ światła, które ko- niecznie do cnoty i wyższego na rzeczy ludzkie poglądu prowadzi, gdy tymczasemъ nienawiść z całymъ orszakiemъ poziomychъ namietnosci, bierze swe źródło w ciemnocie, tēj odwiecznej orędownicze spoldenia. Królowa gorąco pragnie, aby Stany południowe porozumiły się z pół- nocnemi. Zabłyła jakaś nadzieja, że się to ziszcie może. Monitor Powszechny w jednymъ ze swychъ poglądówъ, który czytelnikъ w dzisiejszymъ Kurjerze znaj- dzie, z otrzymanychъ z Ameryki doniesieńъ wzmiarkuje, iż wstrząśnienie wszystkichъ stosunkówъ przemysłowychъ, obawa powstania niewolników, wpłynęły na zabicie wiary w świecie pieniężnymъ, do tego stopnia, że najmożniejsi właściciele ziemskie, którzy ze Stanówъ południowychъ do New-Yorku przenieśli się dla uniknięcia rozruchówъ, dla których dawniej wszystkie skrzynie bankierskie stały otworemъ, dziś blabiej nawet ilości pieniędzy dostać nie mogą. Podługъ wyobrażeńъ amerykańskich, taka nie- wiara jest krwawą obelgą, po doznaniu której i żyć już nie warto. Owozъ, kredytъ będący sprężyną całego amerykańskiego życia, jest bożyszczemъ, którego czeć Amerykanie wyrzec się nie śmieją; patrząc zaś, jak tenże kredytъ kwitnie w całymъ rozwoju w Stanachъ pół- nocnychъ, jaka tamъ panuje zamożność i wewnętrzna cisza, pozalają dawniejszego stanu rzeczy i podadzą północnymъ spółbraciomъ pojednawczą rękę, która z mi- łosiają przyjęta zostanie. Bogdajby nowiny zwiasto- wane w Monitorze, okazały się prawdziwemi i ludzkość uniknąć zdołała grozącej okropnej klęski! W Prusiech, widnokrągъ zamglony mowami i ode- zwami królewskimi, poczyna się zwolna rozjaśniać. Wojna z Danją nie wybuchnie takъ nagle, jak się tego lękano; być nawet może, że rozjemstwo mocarstwъ wale do niej nie dopuści. Poruszeń ludowychъ nigdzie najmniejszego śladu; stowarzyszenie narodowe odbywa swe zjazdy za wiedzą władzy porządkie i spokojnie; a jeżeli obraduje nadъ najważniejszymi zadaniami niemieckiej ojezyny, jeżeli pragnie i władzy centralnej i parlamentu ludowego, dzieje się to wszystko w kar- bachъ prawności i w sposóbъ imъ przywoitszy, tēmъ po- dobno skuteczniejszy. Obawy wtargnienia od strony Francji z każdymъ dniemъ mkną i nadzieja dobrychъ sąsiedzkichъ stosunkówъ, opartychъ na wzajemnychъ han- dlowychъ korzyściach, bierze ichъ miejsce. Mowa cesarza o zewnętrznej polityce Francji, nie mało się też przy- czyni do rozpedzenia ostatnichъ chmurъ niepewności, unoszącychъ się jeszcze na niemieckimъ niebie. Wyrazy pełne spółczucia dla Francji, w projekcie adresu prus- kiej poselskiej izby, również dobrze usposobię po-

winny i rządъ francuzki względemъ tego państwa. Wpływъ izby jest niezapręczony; z każdymъ rokiemъ naródъ przy- wyka uznawać w jejъ głosie głosъ własny, a rządъ sumienny nie poczytuje za upokorzenie tego głosu sł- chać. Jakożъ jużъ te skazówki przekonani i woli narodo- wej odbiły się w postępowaniu gabinetu; poselstwo do Berlina generała Lamarmora najgorzej sprawiło wrażenie w Wiedniu. Dziennikъ Wschodnio-Nie- miecka pocztą młota się ze wściekłą zapamiętało- ścią na izbę pruską, która takъ jest głupia, iż nie rozumie, że rzeki Pad i Mincio są niemieckimi; wszakże mimo tychъ gniewówъ, rządъ pruski wywaje- mniającъ się Turyjskiemu, wysłałъ byłego ministra, generała Wildenbrucha, do stolicy piemontkiej z oznaj- mieniemъ o wstąpieniu na tronъ Wilhelma I. Prawda, że dla złagodzenia tego kroku, który najboleśniej dotknął Austryę, rzezczyony poseł, po załatwieniu się w Tu- rynie, pojedzie z podobnymъ poruczeniem do Gaety; ale ten ostatni hołdъ złożony upadłej wielkości, bynaj- mniej nie będzie wziętymъ za złe w Piemontie, gdzie głównie o to chodzi, aby stosunki dyplomatyczne z Prusami, na przywoitęj stopie zachować. Jeżeli w Wiedniu wysłanie generała Wildenbrucha takъ żółtę zapaliło, cożъ to dopiero być musi, kiedy doszła wiado- mość o przyjętymъ dodatku do adresu pana Vincke: „że jednolite urządzenie półwyspu włoskiego w niczēmъ nie sprzeciwia się dobru Prus i Niemiec.“ Dotąd tele- grafъ tylko donosił o rozpozczętychъ rozprawachъ nadъ adresemъ i o zwycięstwie parlamentarnemъ pana Vincke, ale wkrótce nadejdą dzienniki, w których w całejъ roz- ciągłości odczytamy głosy mówcówъ i bliżej poznamy wszystkie szczegóły tychъ pamiętnychъ rozpraw. Nad Turcją europejską nakoniecъ światło poczyna jutrzienka lepszej przyszłości. Matactwo Wielkiego Wezrya w naddunajskichъ krajachъ i bezczelność jego sprawozdania, złożonego Pady-Szachowi, wywo- łały ze strony Rossji krokъ ważny i w następstwa obfity. Wiemy już z dziennika francuzkiego, wydawa- nego w Petersburgu, że ks. Labanow doręczył Porcie memorjal, w którymъ znajduje się dobitny obrazъ krzywd, przez chrześcijan ponoszonych. Umieszczona w tymże dzienniku wiadomość telegraficzna zwiastuje, że poseł francuzki jednobrzmienną prawie notę, z notą księcia Labanowa, rządowi tureckiemu przesłał i że oba cesarstwa domagają się otworzenia nieustającej kon- ferencji, wyłącznie na sprawy chrześcijan, pod rządem tureckimъ w Europie zamieszkałych. Dywan, jakъ zwykle, miałъ odpowiedzieć, że reformy jużъ są przygotowane i wkrótce w życie wejdą; ale trudno wierzyć, aby dwa takъ potężne rządy dłużej ludzić siebie i oszukiwać dozwoliły. Godzina sądu wybić musi. Taki jest nie- odwołny wyrokъ dziejowej sprawiedliwości!

Włochy.

Dziennikъ Rozprawъ następcie czyni uwagi nadъ sprawa- mi półwyspu: „Ogłoszony przez cesarza manifest, przy rozpoczęciu wyprawy 1859 r., mówił: „Włochy powinny być wolne od Alp do Adriatyku.“ Ten programatъ nie mógł być w zupełności wykonany; samъ cesarzъ wynurzył stądъ żalъ swój w Saint-Cloud i wyznał, że wiele szlachetnychъ nadziei doznało zawodu. Wszakże najczystsza krewъ Fran- cji nie napróżno płynęła na polachъ bitewъ pod Marignan, Magenta i Solferino. Jeżeli wojna nie wyzwoliła Włoch

Złote kajdany.
Tragi-komedja w 5 aktachъ
WIERZSEMъ MIAROWYMъ
przezъ
J. Korzeniowskiego.
Scena trzecia.
P. JAN. FILOZOFICKI, LEONARD.
LEONARD.
Dobry dzień panu!
PAN JAN
(stawia kapelusza — kwaśno).
A! witam, witam. Cożъ to panъ przynosi.
LEONARD.
Przynoszę obrazъ. Sądę, że się panu Podoba. Myśl jest w nimъ niepospolita. Jest to fantazja historyczna. Pan to Pewnie zrozumiał.
PAN JAN.
Niezupełnie. Nie wiem Jak to fantazja bywa historyczna.
LEONARD.
To panъ obaczy; tylko wprzódy przedmiotъ Objasnić kilku słowy. Przedstawiłem Na tymъ obrazie sen, widzenie raczej Senne Łokietka w grocie, gdzie się schronił. W tēnъ cały sekret. Kto to wie, to widzi Jakby na dłoni, wszystko, co królъ marzy.
PAN JAN.
Czy obrazъ pański byłъ jużъ na wystawie?
LEONARD (wystgardliwie).
Był — krytykują. Ale proszę pana, Czy ja mamъ zważać na to, co tamъ mówią,

Co piszą tacy, co się jużъ przężyli. Pisać nie sztuka. Sztuka mieć fantazję. Gruntъ jest w idei — reszta bagatela.
(Ustawia obraz do światła).
Niechaj panъ patrzy — patrz pan!
PAN JAN (przypatrującъ się).
Widzę, widzę.
LEONARD.
Nikomu jeszcze nie pokazywałem, Z tych, coby mogli nabyć. Reputacja, Jakaś panъ zjednał sobie, żeś nadъ wspierać Krajową sztukę i literaturę Ta grzeczność pańska, z jaką nas przyjmujesz, I znana przyjaźń jego dla poety, Który mnie właśnie skłonił, bymъ tu przyszedł, Pierwszeństwo panu dają przedъ innymi. A cena, sądę, pan się nie ustraszysz. Wprawdzie nadъ kosztą wyższą. Lecz z nadatku Chciałbymъ wyskoczyć trochę za granicę, Obaczyć, jak tamъ dzisiaj stoi sztuka; Chociaż opinji wielkiej o nięj nie mam.
(Bierze go za ramię i odciąga trochę dalcj).
Patrz pan, patrz jeszcze — tylko stąd; i proszę Tak patrzeć — (Pokazuje, żeby złożył rękę w kulak).
Lepiej wyjdzie perspektywa
PAN JAN
(popatrzysz tak, ukazuje jedno miejsce w obrazie).
Co to jest, proszę pana?
LEONARD.
To jest bitwa,
Którą Łokietek stoczył z krzyżakami. A to głód, nędza i zaraza, które Za wojną idą. Pierwszy, jak panъ widzi, Ogrzyza kości; a ta drzy od zimna, A ta dotknięciemъ tejъ kobiety młodej

Wzięła mężowi żonę, matkę dzieciom,
Co z głośnymъ płaczem rękę załamują.
PAN JAN.
I to się wszystko dzieje na tēj wyspie?
LEONARD.
To nie jest wyspa, to są chmury.
PAN JAN.
Chmury!
LEONARD.
A naturalnie, bo to sen Łokietka;
Więc się sklepienia groty zastępują,
I wszystko, co królъ marzy, jest w obłokach.
PAN JAN.
A taż gromada, jeszcze mniej wyraźna,
Co się na głowachъ tego wojska skupia?
LEONARD.
Przepraszam, nie na głowachъ, to jest dalcj,
Na trzecimъ planie. Tamъ Łokietekъ widzi Wiślicę, widzi syna prawodawcę,
I słyszy głosy co go błogosławią. Wszystko to blendsze, bo się stało późnięj, I stoi wyżej, bo pokojiu dzieła Wyższe i w skutkachъ swoichъ zbawiennejsze.
PAN JAN.
A cożъ te wróble znaczą, co w około Spiącego głowy krązą?
LEONARD (n. s.).
Jaki głupi!
(Głośno).
Alboż to wróble? — to są nietoperze.
PAN JAN.
Na cożъ to?
LEONARD.
Chyba, żeś panъ jeszcze nie byłъ W grotachъ Ojcowa, i nie widział, jakie

Roje tychъ brzydkichъ istotъ każdy łoskotъ Budzi tamъ ze snu. — Tu, na tymъ obrazie, Te nietoperze mają dwa znaczenia: Raz znaczą wszystkichъ króla nieprzyjaciół, Coby mu chcieli wplatać się we włosy; Powtóre, dla tych, co na obrazъ patrzają, Wyraźniej miejsce sceny określają, I łączą przeszłość z własnemъ ichъ wspomnieniemъ Tychъ chwil, gdy groty owe odwiedzali. Wszystko to jasne, trzeba tylko trochę, Trochę fantazji.
PAN JAN.
Wię pan, tēj fantazji
Potrzeba dużo, żeby to zrozumieć. Nie jestemъ znawcą. Może to i piękne; Lecz ja nie kupię. Dla mnie to za ciemne. Ale jeżeli zechcesz panъ usłuchać Rady prostaka, co ma dobre chęci, To mi panъ przynieś za pół roku tekę Pełną rysunkówъ, pełną dobrychъ kopij, Które odówkiemъ zrobisz i od ręki. Ja kupię chętnie wszystkie te roboty, Jak je ocenisz. Wtędy panu większy Zostanie fundusz na tę podróż, którą Radzę przedsięwziąć, bo słyszałem także, że za granicą, chociaż może niema Więcej talentu, lecz jest więcej pracy.
LEONARD
(rozgniewan, bierze obraz).
Bądź panъ zdrow!
PAN JAN (podaje mu rękę).
Żegnaj, ale do widzenia.
Na przyszły wtorekъ proszę przyjsz do wieczór,
Który dajemy. — Przyjdiesz panъ — nieprawdaz?
LEONARD (z przekasem).
Jeśli pozwoli praca odówkowa.
(Wychodzi).

od Alp do Adryatyku, osiągnęła przeciw wielkie następstwa, większe może, niż sądzono. Francja dała Włochom samopoznanie siebie i swobodę działania; skruszyła więzy, trzymające je w niewoli i rzeka im, aby *ustaly i chodziły*; jeżeli wojna nie oswoiła wprost całych Włoch, postawiła je w możności wywobodzenia się przez samych siebie; tak, że w marcu 1860, cesarz mógł powiedzieć, w swęj mowie: „Włochy są blizkie wolnego urzędzenia swych krajów.”

„Programat w Villafranca był zupełnie odmienny. Był to projekt Związku Włoskiego, w którym Papież miał mieć zaszczytne przewodnictwo, Wenecja zaś byłaby częścią Związku. Rzeczony projekt, w owym czasie, mógł się wydawać dosyć dogodnym. W oczach wielu osób jednolitość Włoch była urojeniem. O Włochach miało jeżeszto przekonanie, że wiecznie czyhać muszą jedni na zgnębę drugich, i zapatrując się na ich dzieje sądzono, iż zdolni są jedynie do tworzenia małych narodowości, z których każda szukałaby cudzoziemskiego ordonownika. Włochy jednak wolaty być jednolitym, wielkim narodem; odniosły zwycięztwo nad sądem świata o sobie, nad swemi dziejami, zapomniały o swoich dawnych rozterkach, wyrzekły się swych najdroższych wspomnień i pojedyncze narodowości wolaty najchętniej złożyć w ręce króla włoskiego, niż zatrzymać udzielnosć nominalną, czyniącą je łupem ciągłych cudzoziemskich interwencji. Od-tąd jednosc zamieniała się w prawdę, a federacja zostala urojeniem. Kiedy rzezoną federację doradzano, poczytywalismy ją za niemożliwą; niech to da miarę, co o niej dzisiaj sądzimy. Wzozaj miała sobie rozumowanie, dziś i rozumowanie i rzeczywistość. Związek włoski byłby równie szkodliwym tak dla Włoch, jak dla Francji. Związek, do którego Austria miałaby wstep uprawniony, przez Wenecję, pod postacią potworną państwa austriacko-włoskiego i w którym, przez swe pokrewienstwa byłaby pewną przewagi, utworzyłby dla Włoch był stokród gorszy, niż ten w jakim znajdowały się przed wojną. Bo jeżeli przed wojną Austria panowała prawie na wszystkich dworcach włoskich, dzialo się to nie tylko w skutek umow rodzinnych i narzuconych Francji traktatów 1815 r., ale też w skutek osobnych, tajemnych sojuszw, w którym Europa nie nadała żadnej uprawnionej sankcji. W Związku zaś, uswięconym przez traktaty, przez prawo publiczne europejskie, byłaby i stałaby się mocarstwem zgubnie przeważnym we Włoszech; weszłaby do niego nie tylko z własnymi silami i twierdzami, ale opatrzoną mocą, którą książęta, jej spzymierzeńcy, jej lennicy, jej towarzysze, niemal jej poddani, pospieszilyby złożyć w jej rękę, tak dalece, że Piemont, który przed wojną był samotny, ale wolny, zostałby, po zwycięztwie, wprzeżony w Sejm austriacki i utonąłby w cudzoziemskiej większości.

Też sama przyczyna, tak ważne dla Włoch, są ważnymi i dla Francji. W obecnym stanie, kiedy Austria, mocarstwo obecne, chce wtrącać się w sprawy włoskie, Francja ma prawo oprzeć się temu, a przynajmniej przedsięwziąć należyte ostrożności przeciw tej interwencji; ale gdyby Austria, mocarstwo włoskie, zapewniła przewagę tej, lub owej polityce na sejmie, uznanym przez Europę, gdzie będzie prawo Francji? Do czego się odwoła? Na tem skończyłyby się dla Francji i Piemontu wszystkie korzyści wojny: Piemont znalazłby się z jednym głosem przeciw 4 lub 5 na sejmie niemiecko-włoskim, Francja zaś miałaby w obec siebie nową konfederację niemiecką, pod honorowym prezesostwem Ojca św., a rzeczywistym kierunkiem j. c. a. m. Dosyć jest zastanowić się nad tym przedmiotem, aby go rozstrzygnąć. Jeżeliby jeżeszto gdziekolwiek myślano o takim projekcie, nie należałoby poruczać Francji jego urzeczywistnienia, ale Austrii. W istocie, widzimy ludzi, którzy spokojnie doradzają wykonanie projektu, zmierzającego jedynie do uczynienia Austrii narzędzem powszechniej restauracji we Włoszech. Plan jest bardzo prosty; nie przestają oni utrzymywać, że Włosi nieuchronnie zgubią siebie własnymi błędami; nie wprawdzie jeżeszto w tym kierunku nie uczynili, ale to przekonanie tak głęboko wraziło się w mnościwo głów, że go nigdy nieuda się z nich wyrugować. W tem przypuszczeniu, Austria wkroczy do Włoch ze wszystkimi swojemi silami, unikać będzie Lombardji, ustapieniej Francji i zaslonionej traktatem zurichskim; ale pójdzie naprzód, wprowadzi w ksiązectwo do Florencji, przywróci władzę Ojca św. w prowincjach i Franciszka II w Neapolu, a następnie, po ukończeniu tej świetnej wyprawy, wytoczy na zielony stół kongresowy projekt konfederacji.

„Cóż Francja podczas tego wszystkiego czynić będzie? Francja będzie rozmyślała, zaciągnie straż przy Lombardji, będącej zakładem ustępstwa Sabaudji i Nizzy i spokojnie spoglądać będzie na to, jak Austria zechce piastować

Włochy. Naprzód atoli to przypuszczenie grzeszy błędem czynu. Ustapienie Sabaudji i Nizzy nie było wynagrodzeniem za Lombardję, ale cesarz dopomniat się o zrównoważenie granic, w skutek zlania się z Piemontem Włoch środkowych. Cesarz w przeszłorocznej swęj mowie dnia 1 marca powiedział: „W obec przekształcenia Włoch północnych, oddającego w ręce silnego państwa wszystkie przejsia alpejskie, było powinnością moja, dla bezpieczeństwa naszych granic, dopomnieć się o francuzki stok gór.” W objaśnieniach zaś, uczynionych rządowi angielskiemu, p. Thouvenel oświadczył lordowi Cowley, iż może być, że przed wojną, Sardynja i Francja poczytywały za prawdopodobne, w pewnych zdarzeniach, ustępstwo Sabaudji i Nizzy; lecz te zdarzenia nie miały miejsca przy zawarciu pokoju; dodając, że powiększona jedna Lombardja i będąca częścią konfederacji, Sardynja nie była dosć potężną, by niepokoić Francję; lecz od owego czasu, zmieniła się postać rzeczy i że sama Anglja zachęcając do połączenia z Sardynją Włoch środkowych, zmusiła niejako Francję do sprostownia jej granic.

„Jeżeli więc chciano by mówić o rękoi, o zakładzie, o wynagrodzeniu, Sabaudja i Nizza nie stanowią zamiany za Lombardję, ale są wynikłością wcielenia Włoch środkowych do Sardynji. Lecz wyobraź sobie, że Francja pozwoli Austrii rządzić się, wedle upodobania, we Włoszech, pod jednym warunkiem oszczędzenia Lombardji, byłoby zniesieniem wielkiego politycznego pytania, do których rozmiarów i utrzymywac, że Francja toczyła wojnę 1859 r., dla platonicznego zachcenia obdarzenia Sardynji nową prowincją. Jaki! Francja miała prowadzić wojnę, wielką wojnę, narazić na śmierć tysiące ludzi i przelać najznaczniejszą krew swoją, wydać krocie milionów, zatruwać Europę i wywołać widmo koalicji i to wszystko dla błahego listka wawrzynu, na rzecz sabaudzkiego domu. Owszem, inne ustępstwa, inne wyobrażenia, inne zasady spoczywały w głębi tej wojny. Powiedzielimy już, że ta wojna była rewolucją, nie tylko w położeniu Włoch, ale i w położeniu Europy. Celem jej było i wypadkiem być powinno wyzwolecie Włoch, od wyłącznego panowania Austrii. W Toskanji, Parmie, Modenie, w Bolonji, w Rzymie, Neapolu, wszędzie, wyjąwszy w Turynie, Austria była wszechwładną i panowała przez swoich wielkich i drobnych lenników. Wojna 1859 roku toczyła się o wyswobodzenie Włoch; dla tych to przyczyn ogólnej polityki, nie zaś dla przedsięwziętych pobudek sprostownia granic, Francja przedsięwzięła włoską wyprawę. Równowaga europejska, o której tyle mówią, była zniechęta przez wyłączną przewagę Austrii we Włoszech; ostatnia wojna to równowagę przywróciła i w tem znaczeniu wyprawa była krokiem porządku.

„Wyzwalając półwysp z pod cudzoziemskiego panowania, Francja nie chciała wprowadzać tam innego; nie chce aby Włochy były prowincją austriacką, ale też nie żąda, aby stały się prowincją francuzką; niech Włochy będą włoskimi, to jest wszystkim, czego pragniemy. Lecz dzieło, przez Francję zagonione i które Włochy uzupełniają pod jej ordonnictwem, to dzieło byłoby zniezczone, gdyby miało być wolno samej Austrii urzeczywistnić programat z Villafranca; bo konfederacja nie mogłaby dziś zaprowadzić się tylko przez interwencję austriacką. Francja nie pójdzie szukać arcy-książąt w Wiedniu, dla osadzenia ich znowu na tronach; Francja nie posle wojsk do Romanji dla przywrócenia tam na zawsze już upadłego rządu i prawodawstwa; Francja nie odprowadzi Franciszka II, do Neapolu. Konfederacja byłaby dziś tylko restauracją, dokonaną przeciw Francji i uczyniłaby w dwójnasób silniejszą Austrię we Włoszech, niż była przed przegraniem tyłu bitew. Nie dla tego Francja je wywalażyła.”

„Zapowiedziany przez nas, w przeszłym numerze, okólnik gaeci, brzmi jak następuje:

„Gaeta, 18 stycznia 1861.
„Niżej podpisany, prezes rady ministrów i zawiadujący wydziałem spraw zewnętrznych j. k. sycylijskiej mości, ma zaszczyt zwrócić się do jego dostojności ks. Gianelli, nuncjusza apostolskiego stolicy św., jako do dziekana ciała dyplomatycznego i doprowadzić do jego wiadomości, że król j. m. pan jego miłościwy, pragnąc mieć przy swęj osobie, w tych ostatecznych okolicznościach, przedstawicieli monarchów swoich spzymierzeńców, przyjaściół, postanowił wezwać wszystkich naczelników poselstw do pozostania w Gaecie, gdzie dla dobra powszechnego, są umocowanymi.

„Gdyby arcyważne przyczyny nie czynily tego kroku niezbędnym, k. j. m., którego serce tak jest kłiwem na cudze cierpienia, nie chciałby zapewne narażać znacznych przedstawicieli państw przyjaźnych na niewygody i niebezpieczeństwa obłożonego miasta. Powodowany nie

uczuciem, k. j. m. wezwał i przed 2 miesiącami ciało dyplomatyczne do przeniesienia się do Rzymu, dla oszczędzenia mu cierpień i niebezpieczeństw obłężenia, tak iż jeden tylko minister hiszpański pozostał wówczas przy osobie królewskiej; od początku bowiem postanowił on podzielić dolę n. p. Ożywiony temi uczuciami król, pan mój, nie chciał wzywać żadnego z członków ciała dyplomatycznego do Gaety, mimo okoliczności coraz groźniejszych, a to z powodu bombardowania, rozpoczętego przeciw niżejszemu miastu d. 1 grudnia.

„Dopóki drogi były wolne, król mógł choć pośrednio zostawać w stosunkach z tém ciałem znajdującem się w Rzymie, oszczędzając mu wszelkich niebezpieczeństw, a w razie ważnego zdarzenia, w którymby jego rady okazały się potrzebnymi, łatwo było wezwać je do przybycia w ciągu kilku godzin do Gaety. Ta ostatnia dogodność ustala; po jutrze droga przez morze będzie przecięta; wszelkie znoszenia się między królem i ciałem dyplomatycznym, umocowanem przy jego królewskiej osobie, będą ostatecznie przerwane, a k. j. m. ani chce, ani może wyrzec się przyjemności mienia przy sobie, dla zasięgania ich światła, przedstawicieli rozmaitych rządów.

„Inna jeżeszto okoliczność skłoniła do tego króla. Gdy dnia wczorajszego ciało dyplomatyczne przedstawiło się królowi, posłowie, którzy mieli zaszyt rozmawiać z nim o obłężeniu Gaety, zachęcali go do oporu, nawet wówczas, gdy odplynienie floty francuzkiej zostawi wolne pole do blokady i napaści od morza. Poczynając od dnia dzisiejszego, k. j. m. przywiązuje szczególną wagę do słuchania przestrog tak znakomych ministrów. Rady obszernie wyrozumowane tych znacznych przedstawicieli, były za oporem. Po przyjęciu tych rad, król już się dziś nie waha i powziął stanowczy zamiar zamknąć się w Gaecie i bronić w niej aż do ostatka tego szczytku monarchji.

„Ale ponieważ jest rzeczą możliwą, w razie dłuższego trwania obecnego stanu rzeczy, że to miasto odosobnione i opuszczone runie i że wówczas osoba króla, królowej i królewiczów wpadną w ręce zwycięzcy, n. p. który chce ustąpić jak król i złożyć swoją dolę po królewsku, potrzebuje mieć przy swęj osobie ministrów cudzoziemskich, dla zasięgania, w razie potrzeby, ich rady i mienia ich niezaprzeczonymi świadkami spełnionych czynów.

„Dla tego też j. k. m. widział, z wielkimi zadwoleńniem, ciało dyplomatyczne w Gaecie i wdzięczny za te dowody przywiązania i grzeczności, korzystał z rad, danych mu przytęm zdaniu, oraz ze zbiegu okoliczności, pozwalających mu prosić o zostanie ich przy jego osobie. Niżej podpisany, czyniąc tę odeszwę do j. d. nuncjusza apostolskiego, ponieważ dla braku czasu nie podobna pisać do każdego z posłów o osobna, uprasza j. d. do udzielenia tego co poprzedziło wszystkim posłom i widzi się obowiązany dodać, iż k. j. m. nie myśli zniewalać nikogo do zostania, lecz że wzywa wszystkich i że będzie bardzo wdzięczny tym, którzy zechcą podzielić, w tym ostatnim okresie obłężenia, jego niewygody i niebezpieczeństwa.

„Niżej podpisany otrzymał też rozkaz uwiadomienia j. d. że dla osób ciała dyplomatycznego, które postanowią tu zostać, przygotowano najpiękniejsze i najbezpieczniejsze mieszkania, jakie znalazł się dały w Gaecie. Rząd królewski bierze też na siebie opatrzenie ich osobistych wygod o tyle, o ile na to pozwoli stan obłożonego miasta. Co do tych, którzyby chcieli sprowadzić ruchomości swoją z Rzymu, lub którzyby ze szczególnych okoliczności, nie sądzili, że mogą zostać w Gaecie, stoi w gotowości parostatek dla odplynienia do Civita-Vechia, lub Terraciny, który też natychmiast oczekuje rozkazów j. d. nuncjusza apostolskiego.

„Upraszając o prędką odpowiedź, niżej podpisany ma zaszczyt i t. d.

„Casella.”
Franciszek II, wydał następną proklamację do mieszkańców w Abruzzach.

„Abruzycykwiole!
„Kiedy cudzoziemiec groził obaleniem podstaw naszej ojczyzny, gdy nic nie oszczędzał do zniszczenia szczęścia naszego pięknego królestwa i uczynienia z nas swych niewolników, daliśmy mi dowody waszjej wierności. Dzięki waszym usługom i szlachetnemu zachowaniu się, szałiliście wspólnego wroga i opóźnili bystry postęp rewolucji, otwierającj sobie drogę przez potwarz, zdradę i wszelkiego rodzaju zwodzicielstwa. Nigdy nie zapomnę o tem.

„Wierni Abruzycykwiole, stańcie się znowu czem byliście; niech wierność, miłość ojczystej ziemi i przyszłość naszego potomstwa urobzi znowu wasze ręce. Nie możemy ani chwili dać omamnie się zdradzieckim podstępom stronnictwa, chcącego nam wszystko wydrzeć. Nie poddawajmy się jego woli, brońmy raczej swobody naszych praw, naszych zwycięzajów i wiary. Moje życzenia

wszędzie i zawsze towarzyszyć wam będą. Niebo pobłogosławi waszym czynom.

„Franciszek.”

Turyn, 2 lutego. Podług depeszy nadesłanej stąd do dziennika la Patrie, stan kraju ma być następnym: „Wybory wszędzie odpowiedziały nadziejom gabinetu. Na 400 znanych już deputowanych, 325 zupełnie podziela politykę gabinetu. We Włoszech południowych większość zapewnił została przez p. Liborio Romano, który kierował wyborami w Neapolu i sam wybrany został w 6 kolegiach; co nie sprawiło jednak dobrego skutku, gdyż p. Liborio nie obudza wielkiego zaufania we Włoszech.

Posiedzenie parlamentu włoskiego będzie nadzwyczaj ważne. Naprzód wymagać po nim będą obwołania Wiktora-Emmanuela królem włoskim, zagłosowania pożyczki 500 milionów, którą gabinet, stosownie do potrzeby, mógłby wypuszczać w kilku kolejach; oświadczenia że wojsko i flota włoskie mają stanąć na stopie wojennej, komitet zaś czynu, tudzież inne działające zewnątrz rządu, powinny być rozwiązane. Przed wnieśieniem powyższych projektów do praw, hr. Cavour odczyta obraz stanu wewnętrznego Włoch, zapowie, że zagają się rokowania z dworami rzymskim i wiedeńskim, dla polubownego załatwienia sprawy rzymskiej i niemieckiej.

Taż sama depesza zapewnia, że Garibaldi odwiedził króla, oświadczył mu, że odstępuje od zamiaru uderzenia, bądź wprost bądź pośrednio na Węgry i że jednego tylko pragnie t. j. walczyć pod rozkazami króla, przy jego boku, gdy godzina wybijie.

Jeżeszto jeden akt Franciszka II, wydany w Gaecie, a przeznaczony do oderwania Sycylii od jednoci włoskiej brzmi jak następuje:

„Sycylianie! Młody król Obojga Sycylii stał się państwem rad zdradzieckich; otoczony był przewiercami; stawi bohaterki opór w Gaecie, jedną stopą w tém mieście, a drugą w cytadeli messyński, pod względami wojennym i politycznym, podobny jest do rodyjskiego kolosu, pod którego nogami przewala się cudzoziemska (piemonek) dyplomacja godna Tatarów.

„Zgraja przybłędów, wezwana i przyjęta przez was, obalila ośmiowiekową monarchję. Pod pozorem mamiłdem Włoch jednolitych, na mocy dżikiel uchwaly ludowej, siłą wymuszoną, zostaliście krajem piemonckim; straciliście waszą narodową udzielnosć; dziejowe wspomnienia Sycylii zginęły pod obcym uciskiem; prawowita dynastia zachwiała się; wesprzyście ją i umocniście przez zgode. Czyż wolelibyście anarchję, zamiast prawidłowego umiarkowanego rządu.

„Król wyciąga do was ręce; na nieszczęście nie ma już wojska; największa część jego, na wzór swych jenerałów, zlamala wiarę.

„Król przywraca dla was statut angielsko-sycylijski z r. 1812, z odpowiedzialnymi sycylijskimi ministrami, przy zupełnie osobnym od ładu zarządzie, z wolnością druku, zmniejszeniem podatków, obaleniem konskrypcji, z wojskiem i flotą sycylijską.

„Król mieszkać będzie wśród was przez 4 miesiące w roku, z całym ciałem dyplomatycznym, ministrami i dworem; w jego nieobecności, jeden z ksiązów rodu będzie u was wiec-królem; z pełnością władzy. Czegoż moglibyście więcej żądać? Poradzcie się waszego dobra. Europa wkrzesa koalicję 1815 r.; nie dajcie się oszukiwać najemnikom i krwawym mataczom wolności.

„Rewolucje bywają niekiedy środkiem dójścia do lepszego stanu rzeczy; nikt ich nie rozpoczyna, aby trafić do gorszego. Co nazywają wszechwładztwem ludu, polega na wykonywaniu służących mu praw, nie zaś na wyuzdaniej swawoli przeciw rządowi więcej niż od 100 lat uprawnionemu. Znajdujcie się na brzegu straszliwej otchłani; wejdźcie w siebie samych, pogodźcie się, przyjmijcie 10 poniższych nowych artykułów statutu, jest on gołębica, która po potopie wróciła do korabiu, z gałką pokoju.

Zasady statutu sycylijskiego.

„1. Konstytucja 1812 wróci do mocy obowiązującej, wyjąwszy zmiany, jakie po wysłuchaniu parlamentu okaza się być potrzebnymi ku zjednoczeniu dwóch koron, na głowie wspólnego panującego, tudzież zmian jakich czas wymaga.

„2. Ogłoszoną zostanie zupełna amnestja i całkowite zapomnienie wszystkich minionych wypadków, z zaręczeniem przypuszczenia do urzędów, ludzi należących do dawniejszych stronnictw, byleby szczerze połączyli się z monarchją prawowitą i posiadali należyte warunki zdolności i cnoty.

PAN JAN (sam).

Otóż jak u nas siły się marnują.
Przecież ja myślę, choć się na tem nie znam,
Że na obrazie, równie jak w poezji,
Trzeba choć trochę prawdy, której życie
Uczy każdego, co na świat ten patrzy.
A pan Heliodor w chmurach się kołysze,
I ten na chmurach wojsko swe postawił.
Może to górne, może piękne, nie wiem;
Lecz jabym zamknął na klucz przed młodzieżą
Te gienjalne książki, co ją ucza
Tęj chmurnej jazy. (Bierze kapelusza i laskę).

„Ale pójdę przejść się,
Kiedy mam chwilę wolną.
(Wchodzi Anibal, a za nim sluga jego wnosi skrzynkę z basetlą — p. Jan cofając się).

Tam do djabła!

Czy znowu kwartet!

Scena czwarta.

P. JAN FILOZOFICKI, ANIBAL, jego służący.

ANIBAL (do slugi).

Postaw tu, i ruszaj.

Służący stawia i wychodzi — Anibal zwraca się predko do p. Jana).

Dobry dzień panu. Właśnie wracał z próby koncertu, który ma być w poniedziałek, Gdym spotkał żonę pana. Ona widząc Basetlę moją, tu mi ją kazała Odnieść, i tu zostawić.

PAN JAN (przestraszony).

A toż na co?

ANIBAL.

Koncert mój ma być jutro. Ostatecznej próby z orkiestrą nie miałem gdzie zrobić. O tym kłopotcie gdy się dowiedziela Szanowna żona pana, która słusnie Dziesiątą muza zowie Heliodor, dziś, na tę próbę sali swęj pozwala

PAN JAN (odstępując).

Na próbę — dzisiaj! — i z orkiestrą całą

Będziecie grał?

ANIBAL.

Naturalnie, panie!

We wszystkim zgoda trudna, o tem bardziej

W koncercie, w którym kilkadziesiąt głosów

W jeden głos, w jedną trzcha złać harmonją.

PAN JAN.

Wszakże grywacie codzień, bez ustanku,

Tak, że już straszno chodzić po Warszawie,

By, jak Jerycho, w gruzy nie runęła.

ANIBAL.

Muzyka ciągłej wprawy potrzebuje;

Tęm bardziej muzyka dzisiejsza, wielka,

Muzyka nowej szkoły, która głównie

Na rzutach śmiałych myśli i fantazji,

Na dyssonansach harmonijnych stoi.

To nie śpiew, panie, co przychodzi łatwo;

Bo śpiew, to bzdurstwo. Spiewność jest dla takich,

Co się nie znają, co chcą, by od razu

Melodja jaka weszła im do serca.

Muzyka wielka jest dla głowy, panie,

A nie dla serca. W nią się trzeba wsłuchać,

Słyszec ją dziesięć i dwadzieścia razy,

Dopiero wtedy myśl kompozytora

Niby wychodzi na jaw, i tak niby,

Jak gdy pan długo w chmury się wpatrujesz,

To niby widzisz tam ogromne miasta,

Zamki i skały, drzewa i zwierzęta;

Tu niby rzeki płyną, tam potoki

Huczą, tu wojska waleczą, a tu niby

Pasterka wije wieniec dla kochanka.

Wszystko to niby widzieć trzeba w owej

W cudnej harmonji, w tęj instrumentacji,

Która dzisiejsza muzyka upaja.

PAN JAN.

Jakże to wszystko można widzieć uchem?

ANIBAL.

Jak? — za pomocą tej fantazji, panie,

Która rozbudzić musi w sobie każdy,

Kto chce być znawcą.

PAN JAN (z przykrością).

Ja się przyznam panu,

Że wolę nie być znawcą, niżli kosztem

Zdrowia nabywać to, co mi się niezdza.

Muzykę lubię, ale tę co śpiewa.

Ta wielka, może piękna, nie zaprzeczam;

Lecz bym ją nie chciał codziennie mieć w swym domu.

ANIBAL.

Mylne pojęcie, panie! — Pan w swym domu

Przygarniasz inne sztuki, więc nie możesz

I tęj wyłączać, co jest ich królową.

PAN JAN.

Kiedyz mi ona wypaść się nie daje.

ANIBAL.

To nic — bezsenność jest to właśnie środek

By i fantazja ze snu się zbudziła.

Pótnoc, to pora wszystkich muz. Szczególniej

Muzyka lubi boską swą harmonję

Rozlewać wtedy, kiedy wszystko mileczy.

Artyści, panie, czują moc tej chwili.

Gdybyś pan mieszkał gdzie w najętym domu,

I miał w sąsiedztwie ze dwa fortepiany,

To byś doznawał także tej roskoszy,

Jakić doznają ci, co tam noc całą

Niez mordowanym grzmotem instrumentu

Budzą w swęj duszy zapal i natchnienie.

PAN JAN.

Winszuję temu, co w tym domu mieszka.

ANIBAL.

Lecz muszę jeżeszto spieszyć do kolegów

W imieniu państwa prosić ich na próbę

Dzisiaj o ósmę. (Idzie do kapelusza i wraca).

Ale, mam nadzieję.

Że i pan jutro mnie zaszczyćie zechcesz

Swą obecnością. Oto są bilety,

Ktore zostały. Pani mi kazała

Wręczyć je panu. Co do należności,

To o tem potem. (Kłania się, i chce iść, potem wraca).

Ale, wszak we wtorek

Państwo dajecie wieczór. Coś mi o tem

Pani wspomniiała.

PAN JAN.

Tak jest — i prosimy.

ANIBAL

(ściskając mocno rękę p. Jana).

Z całego serca będę państwu służył.

(Wychodzi).

PAN JAN (sam).

Jutro kupuję plac za rogatkami,

Tam wybuduję salę, i opatrzę

W skrzypce, basetle, trąby i puzony,

W dwa fortepiany, w nuty i pulpity;

I będę darmo dawał ją na wszystkie

Próby koncertów. Niech tam sobie grają

Po całych nocach. A jeżeli drzewa

Są na tym gruncie, wszystkie wyciąć każe,

Aby ta wrzawa nawet wróbił biednych

Nie mogła ze snu zbudzić.

(Bierze się za głowę).

A! do djabła!

Głowa mię gorzej jeżeszto rozboleła.

Przejdę się teraz, póki chwila wolna.

(Nakrywa głowę, idzie ku drzwi

3. W zasadzie przyjętym zostaje, że Obie Sycylje, pod jednym królem, będą miały rząd zupełnie oddzielny, z osobnym parlamentem.

4. Jedni i ciż sami ajenci dyplomatyczni będą przedstawicielami Obojga Sycylii przy rządach zagranicznych; że zaś król jest jeden, tudzież dobro dwóch ludów wspólne, nie może więc istnieć tylko jedno i toż samo przedstawicielstwo, oraz jeden minister spraw zagranicznych.

5. Ponieważ prawo wojny i pokoju należy do króla, ponieważ obrona Obojga Sycylii wymaga jednolitego kierunku i jednej siły wykonawczej, ze względu też na topografię obu krajów, będzie jedno tylko dowództwo i jedno wojsko, skąd wynika, że ministrowie wojny i marynarki będą wspólnymi Obojgu Sycylii.

6. Z tychże powodów wspólne będą obu krajom przedmioty, tyżące się osoby i rodziny królewskiej, ordery i kawalerstwa; skład i ogłaszanie praw, skład przywilejów, tudzież innych papierów, ściągających się do nierozdzielności spełniania prerogatyw panującego.

7. Stosunek podatków Obojga Sycylii, na rozchody przewidziane pod liczbą 4, 5 i 6 stale zachowa się jak 1/4 do 3/4. Wszakże potrzeba odbudowania państwa, wynagrodzenia wojska wymaga, iż na ten pierwszy raz, aż do sebrania parlamentu, stosunek wojskowy sycylijski będzie oznaczony na liczbę 40,000 żołnierzy, który składają się będą z ochotników zaciąganych, cudzoziemców najemnych, aby ulżyć Sycylijanom ciężaru konskrypcji, zastrzegając w całości władzę parlamentu, co do saciągów wojskowych. Stosunek opłat na utrzymanie wojska będzie, jak powiędziano, aż do ostatecznego urządzenia przez parlament, oznaczonym przynajmniej w ilości 600,000 uncji, jeśli to okaże się możliwem.

8. Ministerstwo wyspy, razem ze swą prezydencją będzie zupełnie oddzielne i niezależne od ładu.

9. Mieszkanie królewskie na wyspie, przez trzy lub cztery miesiące, jest zaręcone: ten przeciąg czasu odpowiada stosunkowi ludności i liczbie prowincji.

10. W przetrwał, król zostawi książęcia krwi jako wice-króla, albo którego z dostojnych Sycylijanów, z pełnością władzy na czas jego zarządu.

11. Gaeta, 15 stycznia 1861 r.

Franciszek II, m. p.
Widziano: prezydent rady ministrów,
podpisano Casella.

Diennik Urzędowy gaeci opisuje następnie wielki atak wymierzony od ładu i morza, d. 22, przeciw twierdzy.

Flota sardyńska podpłynęła pod nasze działobitnie, lecz ogień jej był zupełnie bezskuteczny. Za pierwszą kulą, uwięzioną w boku fregaty, za pierwszym strzałem, który przebił statek kanonijerski, cała eskadra, opuszczając linję bojową i cofnąwszy się na stanowisko, na którym ją strzaty nie dosięgła, poczęła straszliwie strzelać, ale w takiej odległości, że kule wpadały do morza, w przestrzeni więcej niż ośrodmiej, od naszych działobitni. Nasi puzkarze zdziwili się tej dziwną taktyką, nie chcąc naprzód tracić prochu, przestali zajmować się flotą sardyńską, która cofnęła się w kierunku Santa-Maria, znikła zupełnie w drodze ku Ponza. Bombardowanie więc eskadry jest bez znaczenia w dzienniku obłędna Gaety. Było hałaśliwe, ale bezowocne. Bombardowanie od ładu spowodowało, w szeregach naszych żołnierzy, pewne godne pożałowania straty, wszakże mniejsze niż lękać się ich należało po wytyżeniu ognia.

Po wczorajszym nader zrywem ogniu i obawie, że się co chwila wznowi, załoga ujrzała, dziś rano, z uczuciem uwielbienia, n. panię, idącą piechotą na okopy, pełne jeszcze kamieni i gruzów, ze świętą myślą awizowania wojskowego szpitala *Torlion-Francese*, dla pocieszenia ranionych. Zatrzymując się przy łóżku każdego żołnierza, pocieszając ich słowami łitości i przywiązaniem, poręczając ich gorąco dobroczynnym staraniem siostry miłosierdzia, królowa pani przebyła około dwóch godzin w tym przytulku cierpieli, mimo uwagi osób, które troskliwie o jej bezpieczeństwo, prosiły aby wracała, nim wznowienie bombardowania powróci jej uczyni niebezpiecznym. Nigdy czulsza zgodność dźwięków nie uszczęśliwiła słuchu śmiertelników w takim stopniu, jak głos błogostawieństw i modlitw wznoszących się zewsząd, wielbiących jej odwagę i szlachetną łitość. Wkrótce wzruszenie pełne uniesień przebiegło sale i serca walecznych ranionych żywiej zabiły. Król obejrzawszy działobitnie i obmyśliwszy wszystkie potrzeby obłędna, niespodzianie ukazał się w szpitalu. Przechodząc od jednego łóżka do drugiego, przeprowadzany przez lekarzy głównych i siostry miłosierdzia, król z czułością rozpytywał się o stanie każdego chorego i słuchał sprawozdania o każdej dokonanej operacji, o lekarstwach i o wszystkim, co mogło ulżyć cierpieniom. Nie było ani jednego ranionego, coby uszedł jego czujnego i ojcowskiego wzroku.

Dnia 3 stycznia. Według prywatnej depeszy z Turynu, rząd sardyński miał zalecić swojej eskadrze nienarządzać się pod Gaetą i ograniczyć się tylko blokadą portu, co przyniesie wielce skuteczną pomoc obłędni. Flota włoska aż nadto w przyszłości stanie się ważną i pożyteczną aby ją narządzać w walce bezowocnej.

Taż sama depesza uwiadamia, że wojska piemontkie rozwinęły stanowcze działania w Abruzzach, lecz że postrawienie jeszcze zupełnie nie opanowano; dość liczne oddziały partyzantów zajmowały jeszcze góry.

Francja.

Paryż, 4 lutego. Otwarcie Parlamentu. Dziś o godzinie 1, cesarz otworzył osobiście posiedzenie prawodawcze w wielkiej sali Luwru. Na pół godziny przed przybyciem n. p., wielkie władze państwa, deputacje i osoby wezwane, zajęły przeznaczone dla siebie miejsca. Na stopniach tronu stanęli kardynałowie, ministrowie i członkowie tajnej rady, marszałkowie i admirałowie, deputacja członków wielkiego krzyża legii honorowej, wice-prezes, prezydenci oddziałów rady stanu i rady tego urzędu.

Na przeciw tronu, na prawo, przygotowane miejsca dla prezesa, wice-prezesa senatu i senatorów, na lewo, dla prezesa, wice-prezesa i członków ciała prawodawczego. Za senatem i ciałem prawodawczym stanęły: deputacje: wielkich urzędników legii honorowej, sądu kassacyjnego, izby obrachunkowej, rady cesarskiej publicznego wychowania, cesarskiego francuzkiego instytutu, duchowieństwa różnych wyznań; prefekt Sekwany, prefekt policji i generalni sekretarze obwodów prefektur; deputacje rady prefektury, municypalnej, komisji departamentowej, merów paryżkich i ich pomocników, ciała akademickiego, trybunału cywilnego pierwszego stopnia, trybunału i izby handlowej, zarządu centralnego i sztabów głównych gwardji narodowej i wojska.

Część wyższej galerji, na prawo, zachowana dla ciała dyplomatycznego, część zaś na lewo, zajmowały małżonki ministrów i członków rady tajnej, admirałów, wielkich urzędników koronnych i inne panie dworu.

Mało co przed 1-szą cesarową i następcą tronu przybyli do wielkiej sali Luwru, otoczeni książkami rodziny cesarskiej, rodziny cesarza, mającymi stopnie u dworu, urzędnikami i paniami jej domu. Jej c. m. zasiadła w trybunie, umieszczonej na podniesieniu, na prawo od tronu. Przy niej zajęli miejsca: następcą tronu, Ich c. w. księżna Maria Klotylda Napoleona i ks. Matylda, jej

w: księżna Luojanowa Murat i ks. Anna Murat. Często powtarzane okrzyki: *Niech żyje cesarzowa!* przyjęły przybycie n. pani.

W tejże chwili 21 wystrzałów działowych zapowiedziało odjazd cesarza z Tuilleries. Wkrótce cesarz j. m., w towarzystwie j. c. w. ks. Napoleona, książąt rodu cesarza, mających stopnie u dworu, wielkich i zwyczajnych urzędników swego dworu, wszedł do sali, powitany okrzykami całego zebrania.

Cesarz usiadł na tronie, mając po obu stronach ich c. w. ks. Napoleona, ks. Ludwika Lucjana Bonaparte, ks. Lucjana i ks. Joachima Muratów.

Cesarz wyrzekł następującą mowę:
M. p. p. Senatorowie i
M. p. p. Deputowani,

Mowa otwarcia każdego posiedzenia obejmuje, w niewielu słowach, dzieła dokonane i zamiary na przyszłość. Aż do dziś dnia ten stosunek, ścięsniony swą treścią, nie zbliżał rządu mojego, dosyć poufnie, z wielkimi ciałami państwa, które też były pobawione możności wzmacniania rządu przez jawną z nim spójność, lub oświecania go swymi radami. Postanowiłem aby co rok, ogólny obraz stanu cesarstwa przedstawiany był oczom waszym i aby najważniejsze depesze dyplomatyczne składano na waszych stołach.

„Będziecie też mogli, w adresie wynurzać wasze zdanie o dokonujących się czynach, nie tak jak dawniej, przez proste omówienie tronowej wowy, ale przez swobodny i prawy wyraz waszego mniemania. To ulepszenie głębiej wtajemniczy narod w jego własne sprawy, da mu lepiej poznać tych co nim rządzą i tych co zasiadają w izbach, a jednak, mimo swą ważność, w niczem nie nadwęża ducha konstytucji.

„Dawniej, wiecie o tēm, głosy były ścięsnione. Izba deputowanych miała wprawdzie rozległe prerogatywy, ale wielka liczba urzędników, wchodzących do jej składu, dawała rządowi wpływ bezpośredni na jej postanowienia. Izba Parów uchwałała także prawa, lecz większość mogła być co chwila zwichniętą przez zależące od rządu mianowane nowych członków, nakoniec prawa nie zawsze były roztrąsane, ze względu na ich rzeczywistą ważność, ale podług trafu, jak ich przyjęcie lub odrzucenie, mogło utrzymać, lub obalić ministerstwo. Stąd mało szczeroci w obradach, mało trwałości w postępowaniu rządu i mało dokonywanych pożytecznej pracy.

„Dziś wszystkie prawa są przygotowane starannie i dojrzałe przez radę złożoną z ludzi światłych, którzy ostrzegają o wszystkich środkach, jakie przedsiębrać należy. Senat, strażnik zasadniczej umowy, i którego władza zachowawcza nie używa początkowania, tylko w okolicznościach stanowych, roztrąsa prawa, jedynie pod względem ich zgodności z konstytucją; ale będąc prawdziwym sądem kassacyjnym politycznym, składa się z liczby członków nie mogącej się przekroczyć. Ciało prawodawcze nie wtrąca się, wprawdzie, we wszystkie szczegóły zarządu, lecz mianowane jest wprost przez głosowanie powszechne i w gronie swoim nie liczy żadnego urzędnika. Roztrąsa prawa z największą swobodą; jeśli są odrzucone jest to przestroga, którą rząd przyjmuje w rachubę; ale to odrzucenie nie wstrząsa władzy, nie wstrzymuje biegu spraw i nie zmusza panującego przybierać do swęj rady ludzi nie posiadających jego ufnoci. Taką jest różnica między dziś obowiązującą konstytucją, a tą, co poprzedziła rewolucję lutową.

„Wyczerpajcie, m. p. p., podczas głosowania adresu, wszystkie rozprawy, w miarę ich ważności, obycie, następnie, mogliście zupełnie poświęcić potrzebom kraju; bo jeżeli ten dopomina się o zgłębiający i sumienny rozbiór, potrzeby jego, ze swęj kolei, niecierpliwie wyglądają przedkiego rozwiązania.

„W przeddzień szczegółowych wyjaśnień, ograniczę się zbiorowem przypomnieniem tego co zaszło wewnątrz i za granicą.

„Wewnątrz wszystkie przedsięwzięte środki, zmierzają do pomnożenia plodów rolniczych, przemysłowych i handlowych. Podrożeń wszystkich jest nieuchronną wynikiłością wzrostu dobrego bytu; przeciw powinniśmy byli starać się o uczynienie oile moła tańszymi przedmiotów w pierwszych potrzeb. W tym celu zmniejszyliśmy opłatę od pierwotnych plodów, podpisaliśmy traktat handlowy z Anglią, zamierzaliśmy zawrzeć innych z krajami sąsiednimi i ułatwiliśmy wszędzie drogi spławu i przewozu.

„Aby urzeczywistnić te gospodarcze ulepszenia, musieliśmy wyrzec się 90 milionów corocznego poboru, a jednak budżet, złożony wam zostanie, bez zachwiania równowagi, tak iż niebyło potrzeba udawać się ani do powiększenia podatków, ani do zaciągania pożyczki, jak to już w roku przeszłym zapowiedziałem.

„Zaprowadzone zmiany w zarządzie Algierji, umieszcili zwierzchny kierunek tego kraju w łonie samej ludności. Świetne zasługi marszałka postawionego na czele osady, są wniernymi rekamijskami prządki i pomysłami.

„Za granicą usiłowalem dowieść, w stosunkach moich z obcimi państwami, że Francja szczerze pragnie pokoju, że nie wyzwekając się służącemu sobie wpływu nie myśli wdawać się nigdzie, kędy jej dobro nie jest w grę wprowadzone; nakoniec, jeśli technie współczuciem dla wszystkich co jest szlachetnem i wielkiem, nie wahała się potępić wszystkiego co gwałciło prawa narodów i sprawiedliwość. Trudne do przewidzenia wypadki zwykły we Włoszech położenie, już tak natężone. Rząd mój, zgodnie ze swymi sprzymierzeńcami sądził, że najlepszym środkiem odwrócenia większych jeszcze niebezpieczeństw, było odwołanie się do zasady nieinterwencji, zostawiającej każdy kraj panem swęj doli, ograniczającą pytania w miejscowych obrębach i nie pozwalającą wyrażać się im w europejskie zatargi.

„Nie tajno mi, zaprawdę, że ten systemat zdaje się mieć niedogodność upoważniania do wielu szkodliwych nadużyć i skrajne mniemania wolałyby: jedne, aby Francja była oregundniczką wszystkich rewolucji, drugie, aby stanęła na czele powszechnej reakcji. Nie dam się sprowadzić z męj drogi przez żadne z tych sprzecznych poduszceń. Wystarcza to wielkości kraju, gdy utrzyma swe prawa tam, gdzie się przytęje za nieuległe żadnemu zarzutowi, gdy obroni cześć swą tam, gdzie na nią powstają, gdy poniesie pomoc tam, gdzie jest wzywana na rzecz słusznej sprawy. W ten sposób utrzymaliśmy nasze prawo, zniewalając do przyjęcia ustępstwa Sabaudji i Nizzy: te prowincje są dziś nieodzowne zjednoczone z Francją.

„W ten sposób, mszcząc się za cześć naszą znieważoną na dalekim Wschodzie, nasza chorągiew, połączona z chorągwią Wielkiej Brytanji, zwycięsko powiała na murach Pekinu i krzyż, godło chrześcijańskiej cywilizacji, zajął na nowo, wstolye chińskiej, na świątyni naszej wiary, więcej niż od sto lat zamkniętej.

„W ten sposób, w imię ludzkości, nasze wojska udały się do Syrii, na mocy konwencji europejskiej, dla opieki chrześcijań, przeciw ślepego zabobonu.

„Kiedy bezpieczeństwo Ojca św. zdawało się być zagrożonem, sądziłem iż należało powiększyć załogę rzymską.

„Flotę moją posłałem do Gaety w chwili, gdy zdawało się, że zostanie ostatniem schronieniem króla neapolitańskiego. Po przybyciu jej na miejsce przez 4 miesiące, cofnąłem ją jakkolwiek zasługiwało na współczucie nie-

szczęście królewskie, z taką godnością znoszone. Obecność naszych okrętów zmuszała nas rozmyślać się co dzień z systematem neutralności, który ogłosim i dawała powód do opacznych wykładów. Owoż, wiadomo wam, że w polityce z trudnością wierzą postępowaniu, niemającemu własnych korzyści na widoku. Taki jest pobieżny obraz ogólnego położenia. Niech więc obawy pierzchną i niech się ufnosć pokrzepi! Dla czegoż by prace handlowe i przemysłowe nie miały wznosić nowego polotu?

„Stałem mojem postanowieniem jest, nie wchodzić w żadne zatargi, w którychby sprawa Francji nie była opartą na prawie i słuszności. Czegoż więc mielibyśmy się obawiać? Czyż naród zgodny i spójny, liczący 40 milionów ludności, może lękać się być wciągniętym w walki, którychby celu nie pochwałał, lub być wzywany przez jakiegokolwiek groźbę?

„Pierwszą cnotą ludu, jest w samym sobie pokładając ufnosć i nie dawać się uwodzić urojonymi twogami. Wpatrujmy się więc w przyszłość spokojnie w pełnem samopoznaniu naszych sił i naszych zamiarów. Oddajmy się bez przesadzonych obaw, rozwojowi zarodków pomysłności, które Opatrzność złożyła w naszym ręku.

Powyzsza mowa często przerywana oznakami potwierdzenia obecnych, skończyła się w pośród okrzyków: *Niech żyje cesarz!*

Minister stanu, za otrzymanym na to rozkazem, wezwał nowoobranych deputowanych, którzy dotąd nie wykonali przepisanej w konstytucji przysięgi, złożyć ją w ręce cesarza. Osmiu deputowanych przysięgło, po cęm minister stanu rzekł: „W imię cesarza, ogłaszam posiedzenie za otwarte i wzywam panów członków senatu i ciała prawodawczego, dla zebrania się w dniu jutrzejszym, w miejscach zwykłych, dla rozpoczęcia prac swoich.

„Wnet cesarz i cesarzowa oddali się poddawiani długobrzmiąciami okrzykami całego zgromadzenia. O kwadrans na drugą nowo 21 wystrzałów działowych ogłosiły koniec cesarskiego posiedzenia.

Monitor umieszcza następane poglądy:
Postać rzeczy nie zmienia się we Włoszech. Gaeta opiera się, ale biernie. Depesza prywatna z d. 3 lutego donosi, że obłędnie zaledwie odpowiadają na ogień obłędni. Bomba, która trafiła w szpital, zraniła 3 chorych. Eskadra, składająca się dziś więcej niż z 15 okrętów, nie wchodzi na linję.

Co do Abruzzów, jedna z depeszy piemontskich zapewnia, że spokojność i zaufanie odradzają się na całym pograniczu. Miasto Sora miało podać adres jen. Sonnaz z wynurzeniem mu wdzięczności.

Podług prywatnych listów z Rzymu, utarczka stoczona w Banco miała pewne znaczenie. Piemontczycy, dowodzeni przez jen. Sonnaz, nie mogli opanować tej wsi, w której Neapolitanie okopali się i mieli cofnąć się, zostawiając na pobojowisku pewną liczbę zabitych. Wszakże zwycięzcy, nie mogąc korzystać ze swego powodzenia, droga bowiem do Abruzzów była dla nich zamknięta, poddali się władzom rzymskim, które ich rozbiliwszy, wysłały w głąb państwa kościelnego.

Z Berlina donoszą o wyjeździe byłego ministra jen. Wildenbrucha, mającego udać się do Turynu z urzędowem oznajmieniem królowi Wiktorowi-Emmanuelowi, o wstąpieniu na tron Wilhelma I.

Dienniki niemieckie, zagrzewające do wojny z Danją, twierdzą, że porty niemieckie nie mają powodu obawiania się floty duńskiej, że brzezi są dostatecznie obwarowane i salupy kanonijerskie pruskie liczne i coraz ich więcej przybywa z warsztatów okrętowych gdańskich, szescieńskich i stralundzich.

Stowarzyszenie narodowe niemieckie wydało deklarację, że sprawa Szlezwigu nie powinna być oddzielona od holztyńskiej.

Zgodnie ze służącym przywilejem akademji francuzkiej p. p. Guizot, dyrektor, p. de Leprade, kanclerz, Villemin, sekretarz dożytny, mieli zaszczyt przedstawić wczoraj cesarzowi w. o. Laocaire, świeżo wybranego dla zajęcia krzesła, w licebie czterdziestu.

D. 5 lutego. Królowa Wiktorja otworzyła dziś parlament angielski: mowa wyrzeczona z tego powodu natychmiast prawie nadeszła do Paryża. Królowa przebiega w niej rozmaite zdarzenia, w które rząd angielski był wdany; wynurza zupełną ufnosć w umiarkowanie mocarstw i utrzymanie pokoju, oświadczając, że stosunki Anglii z państwami obcimi nieprzystają być przyjaźniami i sadawalającami. Zauważano miejsce, w którym królowa wapomina o serdecznem porozumieniu, jakie ciągle trwało podczas działań wojennych i rokowań w Chinach, między wodzami i posłami obudwu narodów. Mowa zapowiada złożenie papierów, świadczących o tēj przyjaźielskiej zgodzie.

W pośród licznych bilów, wymienionych w mowie, nie znajduje się bil reformy wyborczej. Podług listów pisanych z Londynu, zdaje się, że ministrowie nie wytoczą go w tym roku na izbę. A chociaż Sir Edwin James, w poprawie do adresu, ma się o to dopomnieć, lecz obstawiać przy wniesieniu swojem nie będzie, bo parlament zostanie obarzony ogromem praoy.

Lord Palmerston odpowiedział na adres liberalnych członków izby gmin, domagających się zmniejszenia w tym roku rozchodów państwa, a lubo nie przręka całkowicie pójść za ich radą, zdaje się przeciw, że zapewnił dla gabinetu ich parlamentowe współdziałanie.

W Stanach zjednoczonych ogół położenia jest jednostajny. Dowódca wojsk Florydy oznajmił prezydentowi Buchananowi, że nie uderzy na twierdzę Pickens, ponieważ pragnie uniknąć zatargów, stany zaś południowe spodziewają się polubownego układu. Co mogłoby uczynić te układy prawdopodobniejszemi, to właśnie pojedyncze klęski, poczynając nękać Stany południowe. W Londynie odbiły się ich skutki, gdzie lękać się poczynają o wypłatność weksłów, ciągniętych na Stany południowe. Dłużnicy południowi poczynają brać za pozor przesilenie dla odkładu i zwłoki w wypłatach. Odzywano się już w Karolinie południowej z zawieszaniem wypłat na rok. Aby dopomódz zaspokojeniu długu krajowego chcą obarczyć wielką kontrybucją bogatych i nałożyć znaczną takas od niewolników. Wielki niedostatek zaczyna ciężo na tym stanie. Znakomitsze rodziny opuszczają kraj i przenoszą się do New-Yorku, gdzie na swe weksle dostatek nie mogą pieniegdzy. Północ używa najwyższej pomysłności, południe upada pod brakiem kredytu i nędzą. Wpływ tego położenia, podług listów, skutecznie skłonił strony do pojednania, niż obrady kongresu, z których nigdy nie otrzymano praktycznego wypadku.

D. 5 lutego. Posiedzenie senatu otworzyło się na kwadrans na trzecią. P. p. Rouher i Thouvenel, jako najmłodszy senatorowie zajmują obowiązki tymczasowych sekretarzów. Sekretarz senator de Lacrosse uwiadamia, że zgodnie z uchwałą senatu art. 5, 12 grudnia 1852, p. minister stanu przesał senatowi 34 tomy, obejmujące inventarze mebli, stanowiących część uposażenia korony; złożono je w archiwum. P. Magne, minister bez wydziału, składa z rozkazu cesarza na stole senatu, obraz stanu Francji i zbiór dyplomatycznych aktów. Prezes wydjaje świadectwo ministrowi z ich złożenia, oznajmując, że te akta będą wydrukowane i rozdane członkom. Lossem wybrano komisję do biór, z głosowania zaś p. p. Dariste i Merimée, zostali sekretarzami na ciąg tegorocznych po-

siedzeń. Prezes chciał, aby senat zebrał się we czwartek, dla naznaczenia komisji do ułożenia adresu, lecz postanowiono zebrać się w piątek. Senator-sekretarz donosi, że wydrukowane dokumenta rozestane będą dzisiejszego wieczora wszystkim senatorom do ich mieszkań.

Na wczorajszem posiedzeniu uwiadomiono redakcję dzienników, że sprawozdania posiedzeń otrzymywać będą tegoż dnia w pałacu senatu, o godzinie 8 wieczorem. Posiedzenie podniesiono o godzinie 4.

Posiedzenie ciała prawodawczego otworzył prezes izby, hr. Morny, przesłuchając mową. Z żalem musimy odłożyć udzielenie jej czytelnikom do następnego numeru *Kurjera*.

P. Baroche, minister bez wydziału, składa obraz stanu Francji, w miesiącu lutym, 1861 i zbiór dokumentów dyplomatycznych, ściągających się do przyłączenia Włoch środkowych, do sprawy Sabaudji, Nizzy, Rzymu, Włoch południowych, zjazdu warszawskiego, Syrii i wyprawy chińskiej.

Anglija.

Londyn, 5 lutego. Królowa zagała parlament następną mową:

„Mylordowie i Mości panowie,
„Z wielkiem zadowoleniem znajduję się znowu między wami w parlamencie i udaję się do waszęj pracy i rady.

„Stosunki moje z państwami obcimi nie przestają być przyjaznemi i zaspakajającami i mam ufnosć, że umiarkowanie państw europejskich uprzędi wszelkie przerwanie powszechnego pokoju. Wypadki wielkiej wagi mają miejsce we Włoszech. Rozumiejąc, że należy zostawić Włochów wolnymi w urządzeniu ich własnych spraw, nie sądziłam, abym miała powinność wykonywać jakąkolwiek czynną interwencję w tych sprawach. Akta, w tym względzie, będą wam złożone.

„Przy zamknięciu ostatniego posiedzenia Parlamentu uwiadomiam was, że okrucieństwa, świeżo popelnione w Syrii, skłoniły mię, razem z cesarzem austryjackim cesarzem Francuzów, ks. rejentem pruskim i Cesarzem rossyjskim, zaciągając, względem sultana zobowiązanie, skutkiem którego miała mu być udzielona czasowa pomoc wojenna, końcem zaprowadzenia porządku w tēj części jego państw. Ta pomoc została daną przez oddział wojsk francuzkich, wysłanych do Syrii, przedstawiając i dalsze państwa. Sultana podobnież znacznie siły wprowadził do Syrii, pod rozkazami zdolnego wodza i mam nadzieję, że spokojność wkrótce zostanie przywróconą w tych prowincjach, oraz, że przedmiot konwencji znajdzie się zupełnie doścignionym.

„Podobnież oznajmiam wam przy zamknięciu posiedzenia ostatniego parlamentu, że praełożenia pokoju, uczynione przez mojego posła do Chin rządowi cesarskiemu w Pekinie, nie doprowadziły do pożądanego skutku; siły więc moje lądowe i morskie, a równie siły sprzymierzenia mojego cesarza Francuzów, miały wkroczyć do północnych chińskich prowincji, w celu poparcia sprawiedliwych żądań mocarstw sprzymierzonych, oraz że hr. Elgin wysłany został do Chin w urzędzie ambasadora umyślnego, dla rokowań z rządem chińskim.

„Mam przyjemność uwiadomić was, że działania sił sprzymierzonych uwieńczyły zupełne powodzenie. Po zdobyciu warowni, przy ujściu Pei-Ho, i po wielu bitwach, stoczonych z wojskiem chińskim, siły sprzymierzone opanowały miasto cesarskie Pekin; hr. Elgin i baron Gros, ambasador cesarza Francuzów, mogli otrzymać zadawalające rozwiązanie wszystkich spornych pytań. W tych działaniach i układach, które po nich nastąpiły dowody i ambasadorowie państw sprzymierzonych postępowali z najprzyjaźniejszą zgodą. Papiery w tym przedmiocie będą wam złożone.

„Stan moich posiadłości indyjskich stopniowo się polepsza; mam ufnosć, że pieniężne ich położenie podzieli z kolei polepszenia ogólne.

„Powstanie części krajowców Nowej-Zelandji przerwało spokojność części tēj osady, ale mam nadzieję, że przedsięwzięte środki potęją prędko koniec samieszaniu i dozwolą mojemu rządowi tak rzeczy ułożyć, aby odwrócić ich powrót.

„Ważne zatargi objawiły się między Stanami Zjednoczonymi Ameryki północnej. Nie podobna mi nie zaprzeczyć, że żywym udziałem, na wypadki mogące nadwężyć szczęście i dobry byt ludu, ściśle skojarzonego z moimi poddanymi, przez swoje pochodzenie, ściśle zjednoczonego z nimi przez stosunki najczęstsze i najprzyjaźniejsze. Najserdeczniejszem mojem życzeniem jest, aby ten spór mógł zatwierać się w sposób zadawalający. Uczestnictwo, jakie biorę w pomysłności ludu Stanów Zjednoczonych wzrosło jeszcze przez uprzejme i serdeczne przyjęcie, uczynione przez ks. Wallji, podczas świeżych jego odwiedzin amerykańskiego ładu. Korzystam z tēj zrzeczności do wynurzenia mojego głęboko poczonego ocenienia wierności i przywiązania do mojej osoby i do mojego tronu, objawionych przez moich kanadyjskich, tudzież innych poddanych Ameryki Północnej, z powodu pobytu między nimi ks. Wallji.

„Zawarłam z cesarzem Francuzów konwencję dodatkową do traktatu 23 stycznia 1860 r., w zamiarze urzeczywistnienia przedmiotów tego traktatu.

„Również zawarłam umowę z królem Sardyńskim o wzajemną opiekę nad własnością literacką. Rzezone konwencje będą wam złożone.

„Mości panowie Izby gmin.
„Rozkazałam przedstawić wam budżet na rok przyszły. Przygotowano go w sprawiedliwym duchu oszczędności, jednoczącym się z potrzebą zapewnienia skuteczności rozmaitych gałęzi służby rządowej.

„Mylordowie i Mości Pp.,
„Przedstawiam wam będą środki utrwalenia ważnych części prawodawstwa karnego, do ulepszenia praw bankructwa i niewypłatności, dla ułatwienia przechodu z jednych rąk w drugie własności ziemskiej, dla zaprowadzenia jednostajnego systematu takas w Anglii i w kraju Wallji, oraz rozmaitych innych przedmiotów powszechnego pożytku.

„Powierzam z ufnoscią wielkie sprawy mojego królestwa waszęj mądrości i waszęj troskliwości i gorąco błagam Nieba, aby błogostawieństwo Najwyższego kierowało waszemi radami i nadało dojralsze waszemu roztrąsaniu, w przedmiocie ziszczenia celu mojej statecznej troskliwości o dobry byt i szczęście mego ludu.

Prusy.

Berlin, 3 lutego. Dziennik Urzędowy donosi, że król przyjął, na osobném posuchaniu, jen. La Marmora, posła nadzwyczajnego sardyńskiego, który złożył list z powinnowaniem od króla Wiktor-Emmanuela. Podobnież przyjęty został jen. de Stuers, przysłany z listem, teje treści, przez króla niderlandzkiego.

Nie przestaję mówić, że jen. Wildenbruch otrzymał poruczenie zawiadomić króla Wiktor-Emmanuela o wstąpieniu na tron Wilhelma I, ale razem spełnić toż samo i u króla Franciszka II.

Projekt adresu będzie zapewne przyjęty w swęj pierwotnej redakcji, wyjąwszy tego, co się ścięga do sprawy włoskiej. Stronnictwo zachowawcze wniesie poprawę do

adresu tyczącą się polityki wewnętrznej. Posłowie polscy i stronictwo Vincke mają zamiar wystąpić z poprawami w duchu swych przekonań. W skutek polubownego układu między ministrem spraw wewnętrznych i komisją adresową, hr. Schwaerlin nie wyjdzie z gabinetu. Dnia 4 lutego. Rozprawy nad adresem już rozpoczęto. Wszyscy przewodnicy stronictwa podali swe poprawy, w rozmaitym duchu. (Le Nord i J. d. S. P.)

DEPESE TELEGRAFICZNE.

BERLIN, środa 6 lutego. Izba poselska, przy rozbiórce adresu, przyjęła większością 159 głosów przeciw 146, następną poprawę pana Vincke: „Nie sądzimy aby to było zgodne z dobrem Prus i Niemiec, sprzeciwić się trwałemu spojeniu się Włoch.”

Rzeczona poprawa zagłosowana została po sześciogodzinnych sporach, chociaż baron Schleinitz domagał się jej odrzucenia, jako przeciwniej widokom przyszłości.

LONDYN, środa 6 lutego zrana. Wiadomości z Waszyngtonu dochodzą do dnia 26 stycznia. Podług nich, zbrojownia Georgji została poddana wojsku związkowemu. W Charlestown ludność jest niezadowolona z postępowania rządu; chce dobywać twierdzy Sumter. Pan Buchanan wysłał posiłki do warowni Sumter i Pickens. Luizjanna odstąpiła od jednoci.

LONDYN, środa 6 lutego wieczorem. Nadeszły wiadomości z Waszyngtonu z d. 28 stycznia.

Oznajmują, że uczyniono kongresowi przełożenie, aby zrzekł się swej władzy i aby nowy kongres wybrał. Zbrojownia Augusta w Georgji, miała być oddana wojskom związkowym. Zajmowano się uzbrojeniem Waszyngtonu.

LONDYN, czwartek 7 lutego. Wczoraj we środę, na posiedzeniu izby gmin, lord John Russel bronił swojej depeszy z dnia 27 października, tyczącej się spraw włoskich. Powiedział następnie, że konferencja europejska ma rozstrzygnąć rzecz o powrocie wojska francuzkiego z Syrii.

PARYŻ, czwartek 7 lutego. Monitor powszechny oznajmuje, że traktat ustępstwa dwóch gmin, Rognbrune i Menton Francji, podpisany został d. 2 lutego w Turynie.

TURYŃ, czwartek 7 lutego. Wczoraj i zawczoraj działobitnie Piemontskie wysadziły na powietrze zakłady prochowe w Gaccie. Ogień twierdzy nie ustaje, ale jest słaby.

LONDYN, sobota 9 lutego. Na wczorajszym piątkowym posiedzeniu izby gmin, lord John Russel powiedział, że hersztowie Druzów nie będą karani śmiercią bez zgody na to komisji europejskiej. W izbie wyższej, lord Normanby oznajmił, że zwróci uwagę izby na wybory włoskie, które nie były swobodne.

KONSTANTYNOPOL, czwartek 7 lutego. Franeja rozkażała doręczyć Porcie notę prawie w tychże samych słowach, co i rossyjska, domagając się nieustającej konferencji. Porta odpowiedziała, że reformy już są przygotowane.

RZYM, piątek 8 lutego. Otrzymało tu wiadomości z Gaety z dnia 6. Doniosły one, że tymczasowy mały skład prochu dla dwóch dział wyleciał na powietrze i obalił niektóre części muru trzeciego wewnętrznego opasania. Zginęło dwóch ludzi. Szkoda jest drobna i już ją naprawiają. Ogień nieprzyjacielski jest bezskuteczny. Zawzoraj nocy zasła tajemna bitwa między dwoma parostatkami. (J. de S. P.)

Dźwięk i para:

Siostra śpiewała, brat palił cygaro, Echo piosenki z błękitną parą Złączone w jedno przez okno wylata, Jakby dążyli do lepszego świata... Dym wylatując przez usta młodziana, Zwał się obłokiem, i rad z tego miela! Dźwięk od piosenki lecał między drzewa, Mysłiał, że ptaszek w tym galku śpiewa, Nie wierzy sobie, bo wie, że jest grzechem Mieć się za ptaszka, będąc tylko echem. Lecą... a dymek dumnie sobie rot, Ze leci w niebo, lecz tam u podwoi Aniol muzyki stojący na straży Wziął echo, które wejść się nie odważy, A dym przesłękły od cygara woni, Skrzydłem ku ziemi, na powrót odgoni!

Ptaszek się pyta u gwiazdki na niebie, „Gdy dym i echo nie znaczą nic z siebie, Czemu ten w niebo, ten ku ziemi leci? Te tajemnicę gwiazdka mu rozświeci.

„Aniol postąpił sprawiedliwie z niemi, „Dźwięk rodem z nieba, a dym, to syn ziemni!... Muzyka światu tylko dań opłaca, „Z błogosławieństwem do nieba powraca.

„A gdzie jęć niema? ona Boga chwalił „Z ludźmi się razem weseli i żali, „Podnosi ducha i zapal ojczyzny! „By ziemi dowiedzieć, że pochodzi z nieba, „Nie raz przez usta i ręce artysty „Czując ludzi, daje biednym chleba!

„Cóż jest cygaro? skra, która w nim błyska „Zdaje się z myśli wychodzić ogniska, „(Bo drugim światła i ognia udziela), „U tego znowu dowiepkami strzela... „Temu jak chmurą świat dymem zastania, „Temu jak skrzydłem dymek z czoła zgania, „U tych tumanem, który niebo szpeci, „U tych słów parą, która z dymem leci...

Gdy dźwięk i dymek w powietrzu ulata, Siostra umilkła i spójrzy na brata, Wejrzała w niebo, ale na ostatek, „Czy wiesz, spytana, że placem podatek „Od naszych pianos? by ubodmy mieli „Chleb i drwa za to, co nas tak weseli! „To dają siostry, cóż będzie od braci?... „Bogu jest miła ochotna ofiara, „Dobrze to będzie, gdy każdem zapłaci „Roczne podajmy od swego cygara.

Oto już leci w przybytek wieczności Z dymem i echem, trzecia, zda wzięłościell... 25 stycznia 1861 roku.

PRZEGLĄD LITERACKI.

Z Życia, okropny poematu, przez Leonarda Sowińskiego. Kijów — 1861. Są chwile w życiu społeczeństw, gdy poezja egotyca, gdy najcięższe natchnienia, nie mając nic wspólnego z walką tytaniczną ludzkości całej, idącej w zapasy ze swoimi dniami wczorajszym, co ją po rękach i nogach skrepał rutyna nabyta, nawykami i formułkami zbudowanymi życia, — nie znajdują odzwierciedlenia w pierśiach mas; nie wędą w krew ich tętnic, którei krążąc po tym olbrzymim organizmie, wystrzelić by powinny twórczością myśli z mózgu, rozlać się potokiem uczuć szlachetnych z serca.

W takich chwilach, owa święta kraina ideału, którą poeci i wybrańcy przechodzą w swych pierśiach, czysta, spokojna, nieczem niezakłócona, żyjąca swym własnym, niezależnym od zewnętrznego świata życiem, — kraina, której echa odbijają przedtem tylko wzniołe akordy lutni i lagodne fletni tony, odezwie się wtenczas pieśnią imną, grzmącą a rzewną, jękiem boleści, westchnieniami nadziei, śmiechem sztyderstwa, okrzykami namiętności nabrzmiałej.

I utrzymy przesuwające się obrazy walki, myśli i czynu, uczucia i jego wcielenia w życie, z boleścią odwrócimy wzrok nasz od scen, pełnych zamętu i trwogi, a z modlitwą szukać będziemy jasnego promyka, coby całą widownię oświecił swym godzącym światłem i z chaosu waśni wywołał wszech-zgodę, oderwane, niestrojne na pozór tony związał węzłem ideału, w jeden wzniosły hymn, którego osnową i treścią, ma być prawda, świętość i szczęście wszystkich.

Podobną pieśń z Życia mamy przed sobą; — poeta przejęty aż do rdzeni duchowej, ważnością swego zadania, zapamina o indywidualnych rojeniach, rozszerza swój widnokrąg, jak oko zasięgnąć może, i pragnie ludzkości-losy zwać na szali natchnienia, zesłanego z góry, a gdy czasami zgrzyt sztyderstwa lub szalu butnego okrzyk zmierzę harmonją ogólnego nastroju, zdziwi się temu nie mamy prawa, bo i to sztyderstwo i ta buta z miłości są rodem, są dziećmi niezachwianej wiary w prawdę wyznawanych zasad.

Autór scenę działania swoich czterech obrazków, naszkicowanych mistrzowsko, powiązanych ze sobą nicią jednej myśli, rozciągającej się w smiałych rzutach, przenosi do odwiecznej Romy, owęj kolebki ludów i oświaty, jakby umyślnie chciał wykazać przez to, że prawdy, które zamknął w swej pieśni, są dziełem ludzkości całej.

Forma obrazków dialogowa, nieco przypomina pod względem rytmu, jedną z prac Zygmunta Krasniskiego, której akcja także w Rzymie, na wiele wieków przed epoką dzisiejszą ma miejsce.

Do tych dramatycznych zarysów, wprowadza pięć głównych postaci, zamykających mniej-więcej w swych charakterach, rozmaite objawy kombinacji sił duchowych człowieka. Każda postać, nie przedstawiając być życia osobą, zasklepia w sobie cechy zbiorowe pewnych warstw społecznych, pewnych dążeń i usposobień. Przypatrzmy się tym postaciom bliżej, pierwsiem nim wykazemy, jaką nicią wypadków autor powiązał ich w jedną artystyczną całość.

Herabia Ugo, jest to wcielenie zlanego przeciwnościami bohatera, co otrząsający się z rzeczywistych obowiązków z powodu niepewności, zasklepił się cały w świecie ducha, oderwanych marzeń, nie myśląc wcale o ich stosowaniu do życia.

Duma, w sojuszu z rozumem silnym — to jego cecha. Podniecony niegdyś przez swego nauczyciela, poraz pierwszy wszedł na drogę analizy!

Umysł młody, rozogniony Chwytał chwile w orle szpony imia... Kształty stare życia, sztuki, By zdruzgotać w śmiałych sądach I we wrzających ducha prądach Świat przetworzyć w dzieło własne Posagowe, wielkie, jasne.

Lecz idąc tą drogą badań bez końca, nieogrzanych wiarą, dochodzi, jak sam powiada, do tego, że: Na ołtarzu ducha mego Zapalił się pochodni, A strącił Bóstwo z niego.

a po długich walkach życia, po zapasach szalonych, rozbu- dza w sobie zeznanie, które określa następnie:

Wenecjanin z urodzenia, herabia Ugo, przed siedmiu laty obronca rodzinnego grodu, przeciw Austryjakom, obecnie usunął się od działania, zupełnie zamieszkał w Rzymie, okrył się płaszczem dumy, zamknięty w badaniu prawd naukowych, potrafił jednak zmusić ogół do poważania siebie, chociaż od czasu niepowodzeń zmienił się zupełnie. Bohater, przeistoczył się w filozofa, stracił wiarę w czyn, a księgom zaufał.

Drugą postacią jest młody poeta, Henryk, dziecinnie przyszłości, skapanie w poświęceniu, spowite obowiązku poczuciem. Poeta tak go określa, we wstępie, gdy przywołuje do życia wszystkie osoby swego dramatu przyszłości: Cherubinie natchnienia! Mistrzu strun i pieśni! Lutnisto harmonji wiecznej! Znajdź mu w pierś! Niech do zgonu śpiewem twoim przesni I muzyką arcy szalonej.

W tej chwili już, na wzór twój — czuję w głębi łona Bohater mój w posąg odiany, Styszyce? drgnął, jak niegdyś głaz Pigmaliона, Pojezi czałem owiany,

O synu mój! Kochanku burz, miłości kwiatów, Poświęć, leż, pamiętek, szalu! Poeto! rzuć się w pył ten brylantowy światów I rozpal w nim blask ideału! Potrzebaj kwiecień róż toż dzikich walc a eog — I żami, krwią, ramieniem, czołem, O piekno boże walc za wczaj i śmierci cęne, Aż z martwych powstaniesz aniołom.

Obok Henryka, jakby dalszy ciąg tego wzniosłego idealnego typu, spotrzegamy brązową postać trybuna ludu Ludmira, który z tysiąca woli drgnieć odłam ma duszę, boleścią bratnich serc uolbrzymiony duch.

Ludmir to apoteoza czynu, szczyt hartu woli, co w imię swego posłannictwa, każda zawadę potrafi złamać, niepodobienstwa dlań nie istnieje.

Do tych trzech posagowych postaci, dodaje poeta, dla kontrastu, albo raczej dla uzupełnienia całości obrazu, Adama, typ wyuczajny, człowieka z sercem, ale bez wyższych celów, co zasklepiwszy wszystkie siły w marzeniach o indywidualnym szczęściu, nie może się od ziemi oderwać. Adam, delikatne dziecko salonów, bez hartu i siły, łatwo pojął, dla czego przy następnym określeniu postaci Adama:

Pieszczochu niewieści, łagodny i rżowny Aniele rozkoszy rodzinnych: O ty, dla którego wlos kobiet powiewny I muzyka głosew dziecinnych Jest wszystkim.

każe mu poeć w imię miłości namiętnej, plastycznej tylko, ponieć ideę rodziny i później dać ciężko za niemo- wolną pokutować winę. W tem prowadzeniu wypadków, była jak się nam zdaje, najszybciej obrona idei rodziny; ale nie tej rodziny, którą na bożym świecie względy rozmaite, albo nawet

chwilowe łączy upodobanie, lecz owego świętego związku istot od Boga dla siebie przeznaczonych, których nietylko stula, ale i ducha nastroj jednaki połączył, a dzwiosłem- bem były nie krwi wzburzonych fantazma, lecz wzniosły akt miłości, co Boga, kraj i ludzi kocha, w swej kochanej.

Pełny życia i prawdy jest charakter Ewy, młodej, przeduroj urody kobiety, wrażliwej jak mimosa, zdolnej do poczucia najwznioślejszych zacheń ducha; ale w skutek wychowania, nabytych nawyknień i wszczepionych zasad, przejawiającej tylko, ale nieswiadomej swego posłannictwa — kobiety, aniola stróża domowego ogniska.

Poeta takimi farby jęć postać maluje: Zmoro śliczna duchów śpiących Iuroca i przeklecia! Czarodziejko rojen wrzających W myśli sennie bóstw marzających, Z nadpowietrznej mgły poczęta! Niepochwytna, drżąca, zmienna, To skalana, to promienna, Sercem w prochu, kształtem w niebie, Pani moja! wzywam ciebie! Widmo z ilji, też i pieśni! Doz miłośniczek blaskawio! Doz miłośniczek, ach! leć, dziewico, W krystalowy gnań tej pieśni! Kędy stapiż — pierś, czoła, U nog twoich kornie padną, Wiek ci przemknie snem anioła, Niemożliwo troską żadną. Czartem twoim syn mój kłniety, Mirt przesennie nad wawrzyni Nad żółk gorzka piany mety... Lzy mu zmrozisz w dymantach, Krew skryształisz na rubiny. A choć świat mój smutny będzie, Choć roztożę naokoło Kiry wszędzie, grzyz wszędzie, Ty, jak piaszczo, to wesolo, Po nad groby, po nad kryzy, Zatrępowiesz w skrzydła chryzy, Wnieściesz miarząc szalu chwilkę W Boga wielbując siebie tylko.

Pomimo całego wdzięku formy, okropny, a bolesny to obraz niewiasty, musiał się on wysnuć z zranionej ciężko piersi poety. Pragnęlibysmy nie wierzyć, że takich Ew wiele jest w posród nas.

Zaprawdę, to być nie powinno i nie jest, bo jakaż dola będzie rodziny? Co przyszłe czeka pokolenie?

W roskosznej willi nad Tybrem, w ogrodowej altanie, ozdobionej posagami, spotrzegamy dwie postacie niewieście; to Ewa i jej powiernica Angiolina; obie pogrążone w rozkoszownym far-niente, — wtem, daje się słyszeć odgłos muzyki pogrzebowej, to biedny wychowaniec hr. Ugon, młody Leon, którego wysłona praca i żądza niepomahowana wiedzy zabiły, wraca na fonatki ziemni.

Angiolina, dziecinnie ludu, wrażliwa, a do przesądów skłonna, oskarża, wraz z ogółem hr. Ugon, o winę przedwczesnej śmierci Leona. Ewa go broni, ale na zimno, rozsądnie, niema w tej obronie odzwiercudzenia serca.

Oryginalną jest rozmowa następująca Ugon i Ewy; — kobieta, widząc troskę na czole mego, silnego hartem duszy i wola, chce mu nieść słowa pociechy, na zwątpienia odpowiada z serca, wskazując promyk nadziei i kreśli przyszły obraz odkupienia duszy zbolętej, przez rozbudzenie uczucia. Przytaczamy ten ustęp w całości:

Ewa. Czy widzisz, panie, w strugach promieni Orszak ten śliczny powiewny cieni Te luki i te kolumny? Spójrzj na świat ten! Cały w rolnie A jednak w niebo zdaje się płynie, Piękny, przejrzysty i dumny, Gdzież tajemnica myśli tej strzelił Co mży się w czasów mgle nieśmiertelnej Głazem śpękanym i ciemnym? Czy w tych kolumnach lekkich, spokojnych, Czy w kapielach akantem strojonych? Czy w linij rytmie wzajemnym? Dla czego duch nasz w gruzów twech cieniu, Jak słońce w listków zielonych drzewiu Polyska barwą wiosenną? Czemu pierś każda w objęciu wtóru Z tą nieruchomą pieśnią marmuru Koi się cisza promienna? Spokój ten, urok, wdzięk wiekisty, Płyną strumieniem z ducha artysty Tam bije źródło zachwytu... Te wlatujące w powietrze głązy, To natchnienia jego skłame wyrazy, Śpiew serca w nucie z granitu, Pani! czyż nie tak ducha ogromy, Podrozgotane nieszczęściem w złomy, Skoro uczuciem wystrzelił Aniol młodości do ruin złoci, Jasnosc niebieska groby oświeci — I zliszcie kwiaty zaszlecia!

Ugo. Gdzież jest ten aniol, co z szatą białą Ośmiała piekło boleści? Jaka potęga piersi otrętwiała W raju zmienila? Ewa (nieśmiało). Serce, niewieści.

Myśl znała, lecz jakże bolesne robi wrażenie to przekonanie, że wyznanie to Ewy nie płynęło z głębi serca, że ją powodowała głównie próżność niewieści, by widzieć u nog swoich meża, któremu Rzym cały holdy składa, a jednak tak ją chciał autor wystawić, bo po odejściu Ugon, widząc, że jęć czary chybiły celu, Ewa odzwa się z boleścią:

Wszedł... szalony! Mierz, serce biedne! Zanim potęgę czarów zdobędziesz Nie jedną gorzyc, boleść nie jedną, Z kwiatów uczucia wypijac beczdziesz!

Staje więc przeto do walki z uczuciem, jak szermierz zbrojny od stóp do głowy, serce niech miłczy, bo głos jego mógłby spłatać strójną plecionkę projektów, łowcipnie osunętych. Niech będą uczucia pozory, niech ludzie patrzac sądzą, że wulkan wre w pierś, a w rzeczywistości chłód, obojętność i wyrachowanie.

Straszno to pomyśleć, że tak bywa w życiu, że są cudowne czarownice, z pierśią z lodu, a wzrokiem z plomienia, co stoja na drodze, kiedy poczciwi ludzie chodzą, wabią uśmiechem, przyciągają wzrokiem, raj szczęścia obiecują, a skórom im ulęgi... szalony! strąca cię w przepaść rozpacz, a to spojrzenie aniola mózg ci i serce przepali.

Taką jest Ewa, ma ona w sobie wszystkie pierwiastki wzniołego typu niewiasty, ale to nstępne siły ducha, nikt ich jeszcze nie rozbuździł — a choć przeczuje jęć szepce, że są inne światy; niż te, co widziała w palacach swych ojców, toż piękność marzenia ją wprawdzie uniesie, jak w następującej rozmowie z Henrykiem, poetyczny obraz świętości obowiązku porwie ją na chwilę, zamarzy się jęć przykuć do swego wozu linirka; co jest człowiekiem czynu zarazem, właśnie dla tego, że się opiera, że trzeba usilności, by go zwyciężyć; ale skoro ten, na odgłos hasła:

Italjo, Italjo, Gdzie bogi twe! Italjo, Italjo, Gdzie meze twe!

każe miłczec sercu, nie pozwoli mu zażęć do osobistego szczęścia, i pójdzie za tym głosem, co go na obronę Włoch wola, za głosem Ludmira trybuna. — Ewa, ta sama Ewa da się roztkliwić, bogatemu dziećciakowi, co ją niewolniczo uwielbia, co składa jęć u nog, oprócz bałwochwalczego serca, palące ojców, strojne w marmury i złoto, wieniec z brylantów, obrazki mistrzów i t. d.

Zostawując szczęśliwą, na pozór parę Adama i Ewy, mających się poić urokiem młodości i gorączką życia, przytoczny ustęp włożony w usta Henryka, który najlepiej wytlumaczył, dla czego głos obowiązku silniej się w nim odezwał niż głos serca, gdy Ewa wyzywająco, pewna zwycięstwa przepowiada mu, że przyjdzie chwila, gdy uczucie spustoszy jego pierś młodzieńcza, a myśli i natchnienie spleane, bezwładne, wraz z zebrażem westchnieniem przyjdzie mu złożyć u nog kochanki.

Henryk na to jęć odpowiada: „Mam ja kochankę pierś moja wrzaca „Gwarzy z nią piosenkę tajemna... „Postać jęć wielka od lat tysiąca, „Przez tysiąc grobów szła ze mna... Jaśni uśmiechem dum nieśmiertelnych, Teskoi wspomnieniem przeszłości, Lecieć w orszaku rojen weselnych, Na ślub ostatni w wieczności, Nieraz w namigiemn drżącym westchnieniu, Ucho me szepci jęć podslucha, Blyśnie mi promień jęć drucha... I znowu zęgam chwile te błogie, I z widmem zaklęciem w łonie, Ide marzący przez lata mnogie, Na strunach trzymając dionie, Miłość ta wieczna, jak czara słodca, Światłością duchu mi zalewa, Słowem jęć boskiem, jest pieśń bez końca, Lub czyn, co wieki zdumiewa.

Obraz pierwszy kończy się naradą Ludmira i Henryka, nad połączeniem i usposobieniem Rzymu i jego ludności; na tej naradzie postanawiają zjawić się w loży Ugon, w której

Stu wybrańcy, oddzielni zasiada, Prawdziwa medrość szalonych rada, Gdzie jak bandyci na ostre noże, Waleczą na myśli. i tam potęgą wymowy, i świętości swego posłannictwa, albo pociągnąć Ugon do czynu, albo go obalić i samym stanąć na czele partji, i popchnąć ją innemi drogami. Cały obraz tej walki starego i młodego pokolenia, rozumu i zapalu, rozwiagi i natchnienia skreślony potężnie, niema tam czeżej deklamacji, każdy frazes namaszczone hartem niezłomnym, i tą siłą ducha co losy zwycięża. Kończy te obrady chór młodzieńców, co otoczył nowego trybuna bratnim wieniec i wraz z nim ma dążyć na walkę życia.

Chór młodzieńców, Rzućmyś obojętą rozpaczę bezdennę! I duch się nasz zerwał do Nieba, I myśli zająsniała w pogodzie promiennej, Ach czyż u i walki nam trzeba, Jak w pierwsze dni świata, nad bezdni falami Duch boży oskrzydlił obszary, Tak dzisiaj, nad ludów smutnemi dziejami Wzbijają się kryzy olary. Lecz przyjdzie ta chwila, gdy lary i wody Włtarze się boskie wypietrza, I w trudach dziejowych zbratane narody Przenikną się myślą najświeższą, Pracujemy więc dla niej! z wola swobodną, Do marzeń zrywamy się nieba.

Ta pieśń młodego pokolenia Włoch, rozwiązuje węzeł gordyjski powikłań, dążeń i celów, wszystko się gromadzi pod sztandary Ludmira, nawet Ugo, chociaż zimny i woderwanych zagłębiom poszukiwaniach, daje się porwać potęgę zapalu serc młodych, do poświęcenia zdolnych. Autor nas nie przeprowadza przez wszystkie fazy działania, a tylko w ostatnim obrazie przedstawia Rzym uwolniony, na placach i ulicach tłumy ludu, witające wracających zwycięzców, na których czele Ludmir, a obok niego Henryk i Ugo na czele grona uczonych. Wszyscy pracowali spolem i wraz ze stotysięcznym chórem śpiewali pieśń wesela:

Erwiva! erwiva! Italja, Italja Swobodna i szczęśliwa Italja! Italja! Erwiva! Erwiva!

a echa zdziwione odbite od ścian Watykanu i Świętego Anioła, przeniosły ten hymn aż na szczyt bazyliki, a stamtąd na skrzydłach aniołów Pańskich poleciał on do stóp Przedwiecznego.

Gdy cała Roma upojona swem szczęściem, sypie kwiaty pod stopy swoich wybawców, pod balkonem stało dwóch Greków samotnych i taką między sobą prowadzili rozmowę: 1-szy. Patr, Andrea, jak wszystko to tym ludzi się spręga Do celu ogromnego — nauka, potęga, Pięśń wieczarów, praca gminu, nawet i szal płochy Kraj ten Bóg amilował.

2-gi. To też żyją Włochy. Od ogólnego obrazu przejdźmy do osób indywidualnych, wchodzących do poprzedzających obrazków. Oto na jednym balkonie spotrzegamy postać pięknej Ewy, z wien- cem w ręku, wyczekującą niecierpliwie, by go rzucić pod stopy wybranego bohatera; jak się domyśleć możemy z rozmowy otaczających ją dam, bohaterem wybranym jest Henryk.

A Adam? zapytacie, łaskawi czytelnicy. Adam w szpitalu warjatów; zwarzował, gdy się przekonął, że go Ewa nie kocha. Smutna to, ale loiczna historia! rozwija ją autor w obrazie 3 i 4; i dla tegośmy ją zostawili na koniec sprawozdania, że stanowią oddzielną całość, rozwiązuje odrębną kwestję, z życia indywidualnego wziętą.

Widzieliśmy uprzednio, że wpływ Ugon i Henryka, rozbuździły drżmiącego ducha Ewy, wyobraźnia utworzyła inny ideał szczęścia, niż to, które Adam mógł jęć zapewnić, mógł on jęć dać wszystko zewnętrzne, ale nie był w stanie dotrzymać nastrojowi duszy, bo był niższym od niej moralnie. Ona kobiecyem instynktem przeszła to, czego zrozumieć nie mogła, i dla tego, gdy przeszył chwilę upojenia i szalu, dusza zdeptana zaczęła się dopominać o swe prawa, i dla niej trzeba było karni, a Adam siedząc u nog swej żony, pieścił tylko jęć ucho szepetem namiętnym, który z początku bawił i podniecał, później nużył, a nareszcie odrzące wzbudzał.

Niesłychana loiczność psychologicznego życia; ileż to biednych, potrzaskanych łodzi błaka się po oceanie życia, co rzuciły się na fale w dni majowe, i zapomniali na brzegu bussoli wiary, zagł w wyższego polotu ducha. Z początku wdęrkami bawiły ich namiętne fał podrzuty, sama żegluga pochłaniała całą uwagę — ale przyszła chwila, gdy jak widmo zwątpienia stanęło pytanie: „Imi cędok zaprowadzi taka zabawka? Jaki cel żeglugi? W imię czego rozwinąć żagle? Jak też łódź biedna kierować?”

I obejrżeli się dokola siebie — fale igrały jednostajnie, jednostajnie podrzuciły łódke, a na całym widokręgu, żadnej gwiazdki, i nie widać brzegu. Wtenczas, w ponurym milczeniu bezwładnie przypatrywali się falom i myślą błagali Stwórcę o burzę i szkopiły, coby łódź ich zdruzgotać mogły. Lecz burzy nie było, szkopiłów żadnych — ta fale igrały jednostajnie, nużąc oko i doprowadzając do fale igrały jednostajnie, nużąc oko i doprowadzając do fale igrały biednych żeglarzy zbłąkanych — i przyszła chwila straszna, w której rzućli się z rozkoszą w odmet la straszna, w której rzućli się z rozkoszą w odmet morskich polotów ducha zakończyć.

Można się nie budzić i spać szczęśliwie wieczność całą, wtenczas i to bujanie się w łódce życia, zadowolnienie może; ale gdy kobieta raz tylko jeden jasniący w niebo spojrzala, gdy raz tylko jeden serce bez zeznania nawet zdręgnęło, pod wpływem wyższej moralnej natury, wtenczas powoli

niewiedomie odbywa się w skarbnicy jej ducha proces przetwarzania się, wyraża się pochopność do wyższego lotu, i gdy ją później losu czy ludzi wola skrepiją kajdanami...

Przebieg ten stan duszy małego autora, w monologu Ewy, gdy znużona westchnieniami Adama, wynurza swą boleść, zostawia sama. Oto są jej słowa:

Jak w potopie Fijotów Helogabala Serce moje wśród pieczęci namiętych zamiera Naprawdę drżące, bledne, z kwiatów się wydziera, Oddech jego piekielny skrzydła mu opala...

Bal maskowy w pałacu Adama, turyń masek krąży po sali, każda grupa wypowiada myśl jaką społeczną, ów dzień chóry masek, opiewają szalone życie młodociane...

Uderamy w bardony złote! Niech jękną ziemi Italskiej nymy świętemi! Grzmiecie więc struny gwar boju dziki Szczęk i pioruny, luu okrzyki, Romy tęsknotę...

Z grona bardów wysunął się młody trubadur i zaczępiony przez panią domu, jedynym słowem zbudził w niej usnącą żądzę wyższego poistu. Tym trubadurem był Henryk...

Teraz pojmując, łaskawi czytelnicy, dla czego Ewa tak niecierpliwie wyglądała Henryka z okien balkonów — bo to był pan jej duszy...

Sceny w domu obłąkanych, w którym autor zebrał wszystkie odcienia patologii ducha współczesnego społeczeństwa...

Całoc utworu porwa czytelnika, forma uderza swą oryginalnością i szkicowym obrazowaniem. Niema tu wierszowania bez celu — jedna myśl wiąże się z drugą, niema tajemna duchowego pokrewieństwa...

Wacław Przybylski.

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Gazeta Warszawska (do 31).

— Komisja rządowa przychodów i skarbu podaje do powszechnej wiadomości, iż udzielane być mają pożyczki dla właścicieli dóbr ziemskich w Królestwie, czynszujących swych włościan. Pożyczki te udzielane będą z funduszu skarbowego...

— Korespondent przychylnej Polakom gazety niemieckiej wychodzącej w Meklemburgu p. t. »Praktischer Wochenblatt«... Kto jednak z właścicieli ziemskich otrzyma pomoc kredytową z funduszu r. 1,269,400 k. 24% do towarzystwa kredytowego ziemskiego należącego...

— Osady rolnicze izraelskie w Królestwie, pomimo wszystkich niesprzyjających warunków, jednostkowym usiłowaniami utrzymują się dość pomyślnie tam, gdzie zostały założone. Dziś w kraju należą one do nielicznych wyjątków...

— List z Rzymu między innymi przyniósł wiadomość o rzymskiej maskaradzie Polaka. Na placu Hiszpańskim, powiada korespondent, zwrócił moje oczy olbrzymi posąg męża w rzymskiej todzie, zatykającego wcale nierymską chorągiew na szczytach nieprzyjacielskich. Powiedział mi, iż wyobraził właśnie mego ziomka generała Grabińskiego i przeznaczył być nie do Polski, lecz do Bononii...

— Wyszedł z druku »Ukaziela malarstwa,« przez p. Tommasza Chrońskiego (Sypniewicza). Przyczytany przez G. W. Maluczkę wyjątek, daje aż nadto dostateczne pojęcie o tej ramiocie. Oto kraina ideałów malarza: »Przybyłoby zda się majorowie wojskowi z pakunkami, jakby do malowania ich osób, następnie fantazje urojone, jak naprzykład: wielki garnek na kurzych nogach z uszami i dziwną głową; widok posmiernego schronienia dusz, gdzie się wchodzi przez bramę, a tam w pośród nagromadzonych indywiduów duchowych, niepowstały i niepoważny nigdy wółowe nogi, ani wszelkie kopyta.«

— W Przeglądzie literatury krajowej p. Siwiński niełotwie ostro sądzi świeżo wydaną »Historję literatury polskiej« Juliana Bartoszewicza. Przeczytaliśmy poprzednio wbrew temu przeciwnie zdanie p. Kraszewskiego, więc i obecnemu dajemy miejsce, próżni obawy o cześć reklamacje. Co do nas jednak, chociaż nie tu miejsce na popisywanie się z krytycznymi poglądami, możemy powiedzieć, iż prawda stoi w środku. Dzieło p. Bartoszewicza, wystawia epoki dawne bardzo dobrze, w ocenienu autorów widzimy zawsze sąd własny, niepożyczony od kogokolwiek; ale jeżeli ta oryginalność jest nieraz zaletą, jest też nieraz i ciężką wadą dzieła, zwłaszcza gdy wchodzi w obecną fazę dziejów naszego piśmiennictwa. Nie tak łatwo jest wyskoczyć z zakłętęgo koła swojego czasu, i chęć uniknąć bezbarwności, uchronić się jednak zbyt jaskrawych kolorów, rzących oczy i dotykających serca współczesnych.

— Stowarzyszenie typografów lwowskich w skutek zmniejszenia opłaty wstępnej 25 zfr. uchwalonego na ogólnem zgromadzeniu d. 8 lipca r. z., a naznaczenia jej tylko po 1 zfr. od osoby, w ciągu pół roku powiększyło się o dwa razy i dziś zamiast 41 liczy już 81 członków. Fundusz stowarzyszenia nietylko, że się nieuczuplił przez zniżenie wstępnego, lecz znalazł się w świetnym stanie, rokującym jak najlepsze nadzieje na przyszłość. Sprawozdanie roczne wykazuje, że stowarzyszenie miało w ogóle 5,564 zfr. 65 centów, które po odtrąceniu wydatków uformowały już całosć majątku 3,518 zfr.

— Dyrektor instytutu muzycznego warszawskiego wzywa protektorów, którzy ofiarowali lub zajęli się zbieraniem funduszy na rzecz instytutu, aby powierzone sobie listy subskrypcyjne i uzbierane fundusze nadsyłałi jak najspieszniej na ręce dyrektora lub za pośrednictwem domu Rawicz et comp. w Warszawie. Zawiadania te, iż stypendja niewynoszące rs. 300, jeżeli uzupełnieniem niezostaną do końca lutego r. b., przejdą na fundusz zbiorowy i nazwisko protektora poddane będzie losowaniu.

Wacław Hanka.

(Dokończenie ob. nr. 9.)

W r. 1848 Hanka wezwany był na sejm Czeski i od obwodu królogrodzieckiego został wybrany deputowanym. Obwód królogrodziecki wybrał także Hanka deputowanym na walny sejm anstryjackiego państwa w Wiedniu 1848. Elekcji tej Hanka nie przyjął: w czasie tak burzliwym, nie chciał pozabawiać muzeum swoich usług. To drogie dla jego serca narodowe muzeum Czeskie, ten skarbnik narodu, który Hanka przez wszystkie grozy krwawego tygodnia Zielonych Świątek tak wiernie bronił, a który, inni uczynszy niebezpieczeństwem na opatrności zostawili, chciał sam i dalej strzedz i wszystkimi siłami bronić. Oprócz tego miał Hanka inną przyczynę, czysto polityczną. On, również jak i P. J. Szafarzyk, który także elekcji nie przyjął, zrozumieli przedź od wielu innych, że z polityki owego stronnictwa, które się potem pod przewodnictwem Fr. Palackiego i Riegera sejmową prawnicę nazywało, Czechom i Morawianom nie dobrego nie widzie.

Jako przez Słowiański Lipy prazkiej, bezstronnie i godnym postępowaniem, i patrioetycznym sposobem myślenia zjednął ogólny współobywateli szacunek. W chwilach nawet najdotkliwszych, kiedy towarzystwo największej doznawało niedoli, kiedy wszystko co tylko nieszczerze albo obłudnego w Lipie było, rozperzicho się w chwili stanowczej, on jeden podtrzymał ducha, on jeden ożywił osłabione towarzystwo i spraw jego wiernym był obrońcą.

Długo martwiło Hankę, że w Pradze Czeskiej nie było katedry języka kościelno-słowiańskiego. Postęp oświaty czeskiej wymagał szerszego zakresu tej nauki, najbardziej w porównaniu z kwitnącą katedrą języka polskiego. Po nowiej epoce 1848 r. zdało się Hance, że to była najprzejazniejsza pora do podobnego przedsięwzięcia. Na uniwersytecie w Pradze ogłosił publiczne prelekcje języka starosłowiańskiego. W samym początku do kolegium tego zapisał się przeszło 200 studentów. Dnia 17. stycznia 1849 r. w Karolinum otworzył Hanka owe prelekcje wywołując tak wzniósł, że godna wiadomości nie tylko jednych Czechów (drukowana w Nowinach Lipy słow. N. 16 r. 1849). Nie obeszło się tu bez intryg przeciw tym prelekcjom, ale Czechowicy zwyciężyli. W tym kolegium wykładał Hanka etymologję podług Dobrowskiego, gramatykę z własnego dzieła, glogolską pisownię z dzieła: »Glagolita Clozianus« (p. Kopitara) i z ulamków Emauskich; a prócz tego powszechny przegląd staro-słowiańskiej literatury z obu pism. Z tych prelekcji, które w październiku 1857 roku skończyły dziesięć rok swego istnienia, wyszło już niemala dobrze wyposażonej młodzieży.

W r. 1848 przypadała uroczystość 500-letniej egzystencji uniwersytetu Prazkiego, założonego przez Karola IV. Na uroczystość tego jubileuszu wydał Hanka: »Historję o cesarzu Karolu, tego imienia czwartym, przez pisarza Prokopa z Hlawaczowa. Też, porządek następstwa wodzów, książąt i królów sławnego królestwa czeskiego.« Dzieło to z radością było powitane.

Wydał także »Dalimilowj Kronikę Czeską« (rymowaną) Praga cz. 1849. Drugie jej wydanie z dodatkami wyszło w r. 1851., a trzecie w r. 1853. Ów Dalimil nie jest to właściwie osoba historyczna, ale tradycyjna, a więc problematyczna. Tyle można widzieć z książki, że autor niezawodnie był jakimś rycerzem czeskim, żyjącym na początku panowania Jana Luksemburskiego. Do tego czasu kronika ta była długo przez cenzurę austriacką zakazana. W kronice Dalimilowej obok śpiewów mniej poetycznych, jest wiele innych jednych ustępów, tchnących silnym lirycznym zapałem. Chociaż jako historyk, nie dość krytyczny, stał się przeciwieństwem popularnym, już to dla gorącej miłości ojczyzny, już dla wielkiej oryginalności. Są ludzie, którzy utrzymują, że patriotyzm Dalimila jest tylko właściwie nienawiścią ku Niemcom, co niezupełnie słuszne; widoczne wprawdzie w nim oburzenie na Niemców, ale obok tego miłość kraju i narodu wysoko u niego wznieśiona i samowładnie panuje nad każdym innym uczuciem.

Uczony Anglik A. H. Wratislaw, pomnąc, że jego przodkowie byli z rodu staroczeskiego przybył do Pragi, by się nauczyć od Hanka języka swych ojców. Powróciwszy potem do Anglii wydał angielski przekład rozmaitych poezji czeskiej, między innymi niektóre pieśni Hanka, i ustępy rekopisu królowo-warszawskiego. (Londyn 1849 r.) W r. 1849 Hanka znowu wydał swoją gramatykę języka czeskiego, a 1850 polskiego. Także poprawił nową edycję »Prawopisu rossyjsko-czeskiego przez Antoniego Puchmayera.« W r. 1851 po raz piąty wyszły jego »Pieśni.« znacznie pomnożone. Niektóre z nich obok tekstu czeskiego zawierają także polski lub rossyjski. W r. 1852 wydał Hanka; »Przeegląd literatury Czeskiej.«

Do korespondencji Hanka należy długi szereg świętych imion, mała tylko ich część możemy tu na próbę podać. Są albo byli jego korespondentami: Adam Mickiewicz, Tytus hr. Działyński, Wacł. Aleks. Maciejowski,

Bandtkie Jerzy Samuel, Bobrowski, Adam Rościszewski, Karol Lipiński, Senator Rom. Hube, Lucjan Siemiński, hr. Józ. Dunin Borkowski, Augustyn Bielowski, Muczkowski, i wielu innych uczonych. Południowy słowianie: Ilirowie: cesarski radca doktor Ljudewit Gaf, Stanko Vraz, Maciej Czap. Berlic. Serbowie: Wuk Stefanowicz Karadzic. Bołgarowie Andrzejew, Apryw, prócz wielu innych. Z licznych cudzoziemców, którzy z Hanką korespondowali, przypominamy tylko obecnie Duńczyka Kajna, Anglika A. H. Wratislaw, i Johna Bowringa.

Z malowanych portretów Hanka najlepiej wykonał Antoni Machek. Często wydawane były ryciny albo litografie Hanka, ale żadna z nich nam się nie podobała. Mamy także wyobrażenie jego en bas-relief, na pięknym medalionie, który zwoleńczy jego w 1835 wybić kazali.

Doktor Legis Glückselig do almanachu Libussy (Praga Cz. 1852) napisał obszerną i starannie opracowaną biografję jego; krótszą pod czesku napisał do »Konwersacyjnego słownika« w r. 1851.

Mając obecnie (w r. 1857) lat 66, jest jeszcze Hanka zdrow, krzepki, dobry pływak i do dziś dnia rozwija dawną czynność swoją. Jest przytem serdeczny, uprzejmy i niezmiernie wesołego humoru. Patrząc na czynność Hanka w kształceniu młodzieży, w narodowym Muzeum, w nauce gramatyki-ortograficznej, w archeologii, w rozszerzeniu między ludem literatury staroczeskiej i odkrywaniu jej skarbow, w utrzymywaniu literackiej wzajemności Słowian, przynajmniej, że w każdym zawodzie ma on już niezaprzeczone prawo do wdzięczności rodaków. Jako nauczyciel młodzieży Czeskiej jeden tylko maż dorównać może Hance, a tym jest nieśmiertelny Józef Jungmann. Sprawiedliwość przyznać każe, że Jungmannowi mniej pomyślnie sprzyjały okoliczności, ale za to i to powiedzieć trzeba, że młodzieży wykształconej przez Jungmanna zaledwo na setki, kiedy Hanka na tysiące rachować można.

Hanka, żywo interesując się objawem piśmiennictwa czeskiego, każdego nowego, zdolnego współpracownika uprzejmie wita i zachęca. Wspierać w miode talenta radą i nauką jest dlań najmilszą pociechą; tak np., kiedy w r. 1823 Franciszek Palacki do Pragi Cz. przyszedł, Hanka, poznawszy zdolność i szlachetną dążność, używał całego wpływu swego dla uzyskania Palackiemu silnych protektorów, którym to właśnie on później zawdzięczał zaszczytny urząd historjografa Czeskich stanów.

Zamknięty obecnie zyciorys wiadomości o uroczystości dnia 16 września 1857 r. t. j. czterdziestoletniego jubileuszu odkrycia przez Hankę rękopisu królowo-warszawskiego. Rano przyszedł do szanowanego weterana deputacja pięciopiętnastu przyjaciół, ofiarując mu świeży laurowy wieniec, wespół ze ślicznym akrostychem utworu naszej ulubionej poetki Anny Wlastimilii Rużyckówny; potem młodzi literaci czescy ofiarowali Hance album swoich poezji, redagowane przez Józefa Frycza (syna).

Wkrótce potem w Dworze Królowej odsłonił się posąg mytologicznego Zaboja, przedniejszego z bohaterów królowo-warszawskiego rękopisu.

Red. Na tém się kończy udzielenia nam przez Rittersberga w 1857 r. biografja Hanka. Szczęśliwie ostatnich trzech lat jego życia nie są nam dokładnie wiadome. Podajemy tylko pobieżną z dzienników wyjętą wzmiankę o jego pogrzebie.

General-gubernator Pragi, Forgach, był do tyła uprzedzającym, że skoro się dowiedział o śmierci Hanka, posłał natychmiast swego adjutanta do żony zmarłego, aby wyraził dowody jego współczucia. Wyrażenie współubolewania nad stratą, którą poniosła narodowość czeska, zbiegło się jednocześnie z wielu miast cesarstwa, zawiadomionych przez telegraf o śmierci znakomitego filologa i poety.

W czasie pogrzebu, kilkuset studentów uniwersytetu prazkiego szło z zapalonymi pochodniami przed trumną Hanka. Za nimi sunął się orszak Słowian wszelkich narodowości, również z zapalonymi pochodniami. Młody hrabia Kaunitz niósł wynaleziony przez zmarłego rękopism królowo-warszawski, na którym podczas tego obrzędu złożony był wieniec laurowy. Szczęśliwieciew śpiewaków szło za trumną aż do grobu, który sam Hanka przeznaczył był sobie za życia w obwodzie kościoła św. Piotra i Pawła na Wyszehradzie.

Podczas pogrzebu rozdawany był obecnym wiersz pamiętkowy, który przysłany nam w oryginalnym i tłumaczeniu.

15 ledna 1861.

Zas nawszlił nas aniel zkazy A zkoli pewny, jary kmen, Jenž pnul se z bujareho mlazi A z prwnich wital nowy den.

On krzislil narod, pro to hana Nań prudce sapala se pak; Tu silne blesk—tu zazni hrana, Hniew tichne—laska trwa wszak.

„Nes przedkóm we nadviezdne kraje Od synów zprawa radostnou, Ze jeich sila bujnie zraje, Ze pewnie cestou slawy idou.“

Hniew tichne, ale velke skutky Proud kwapny czasów przemohou, Czini tichij jako podnik prudky Ovcenci narod oslawou.

A pro to Hanky slawne imeno Pro wiecznost' z nami potrawa, A bude wdzycky welobeno, Pokud Czech sama sebe zna.

15 stycznia 1861.

Znów nas nawiedził anioł zratry, I szcep, co witał nowy dzień święty, W czerstowości i soki szcep ów bogaty Od pnia zdrowego został odcięty.

On budził naród,—a gwar ze strony Huczał przysięga na jego hasła; Jaśnieją światła, brzmia głucho dzwony: Blednie zaciekłość—miłość nie zgasała.

„Nies, mówią, ojom od synów wieści, W kraj nadsłoneczny sprawę radosną: Ze wiernie idą po drodze czesci, Ze w siłę ducha statecznie rosną.“

Milkie zaciekłość—lecz nie zatracca Śladu dzieł wielkich prad czasu żwawy. Na równi z wielką i cicha praca Ma od narodu swój wieniec stawy.

Owoż i Hanka imię wstawione Będzie na wieki żyć ze swojemi, I zawsze będzie wśród nas wielbione, Dopóki Czechów stanie na ziemi.

KRÓTKI PRAKTYCZNY WYKŁAD ZASAD GOSPODARSTWA LEŚNEGO

Jeżeli gospodarstwo nasze rolne na niskim dotąd stało stopniu, jeżeli o wiele dąb się wyprzedził innym krajom, a nawet obecnie i miejscowym potrzebom, to gospodar-

stwo leśne śladu nawet swego istnienia jeszcze u nas nie objawilo. Lasy, ów główny przedmiot krajowego bogactwa, tak ze względu zaspakajania miejscowych różnorodnych i z każdym dniem zwiększających się potrzeb, jak i handlu z zagranicą;—lasy; ze względu ogólnej ekonomji kraju tak ważny wpływ wywierające na klimat, roślinność i zdrowie ludzi i zwierząt, owe naturalne rezerwuary wilgoci i ciepła, owe kompensatory a raczej filtry powietrza, owe ochrony od burz, huraganów i gradu, których wyniszczenie jest główną obecnie przyczyną zmiany tutejszego klimatu, zmniejszonej rodajności ziemi i tyśiąca nowych chorób, powstających dla ludzi i zwierząt. Lasy nareszcie, których cena produktów tak się podnosi a brak tak dotkliwie uczuwać się daje, które, po uregulowaniu stosunków włościańskich i podniesieniu się rolnictwa racjonalnego, wielką część gruntów odległych i mniej żyznych zajęć muszą i powinny. Lasy powtarzam, a raczej nauka umiejętnego ich hodowania i użytkowania za jaką powinny szczególnie uwagę ziemian naszych.

Podniesienie tej kwestji uważaliśmy na dobie, jako najżywniejszej, najbliższej nam i kraj cały obchodzącej, a przez ogół najmniej dotychczas pojmanawej. Wielu i bardzo wielu nie przypuszcza, możliwości gospodarstwa leśnego, lub uważa to za rzecz tak trudną do wykonania, że i myśleć o tém się nie chce, a przecież cała ta rzecz stoi na tém, aby umieć tylko wopólnie działać a natura, czasami jej dopomóż, i nie stawiać jej na zawadzie. Gospodarstwo leśne wymaga najmniej nakładu i pracy fizycznej, a polega tylko na znajomości natury, jej praw i systematycznym postępowaniu.

Odległe korzyści bo kilkudziesięcioletnie, jakie nam hodowane lasy zapewnia, oto jest powód, o który się zaprowadzenie systematycznego gospodarstwa w lasach rozbija, bo my przywykliśmy żyć z dnia na dzień, dla swego ja, i do tego wszystkie nasze potrzeby i prace regulować; to się postrzegają dają w rolnictwie, budownictwie, fabrykach, rękodzielnach, a najwyraźniej w lasach, słowem urządzamy się tak, jak byśmy byli na popasie horadą koczującą, nie zaś narodem osiadłym, cywilizowanym i chrześcijańskim, narodem, który pojął swe obowiązki społeczne, i czynem udowodnił winien być miłoś rodzinnej ziemi, o której słowem tak głośno i szeroko rozprawia.

Lasy nasze zniknęły przez beład, marnowanie a ostatecznie stały się pastwą synów Izraela, którzy korzystając z naszej nieznajomości i nieogledności prawie darmo chwycili to nasze jedyne krajowe bogactwo i co rychłej zamienili go na pieniądź, którego kraj nigdy nie zobaczy, ani z niego nie skorzysta.

Prawda, że przykład i to przykład dotykał najbliżej działa na ogół, i że Litwa nigdy nie miała takiego przyładu; bo kiedy w Królestwie gospodarstwo leśne w lasach rządowych tak szybko i świetnie się rozwinięło, że każde leśnictwo jest prawdziwym wzorem, z którego naukę każdy czerpać może, kiedy urzędnicy tamtejsi leśni, zrzucający z siebie cechy biurokracji, stali się istotnymi obywatelami kraju, których nauka, praca i samolubowanie swego fachu a z nią dobra kraju, otoczyły czczą publiczną narodu,—którzy są istotnie pożytecznymi, a nie pasywnymi jemiołami, które na to się rozrastają w konarach sosny lub dębu, aby soki dla siebie zeń wyssać, toć Litwie naszej na podobnych przykładach zupełnie zbywa a brak szkół specjalnych miejscowych ostateczną jest zawadą.

Smialo rozpoczynamy tę naszą pracę, acz trudną i obszerną, bo nas w ciągu jej poczuć ogólnego dobra zachęcać, a wiadomości nabyte drogą nauki i własną praktyką stwierdzone, wspomagać będą.

Gospodarstwo leśne, jak każde gospodarstwo ma za cel przynieść właścicielowi największy dochód trwały, t. j. procent najwyższy od reprezentowanego kapitału. W gospodarstwie rolnem procent ten reprezentuje roczna krescencja, jeśli ta zgodnie z systematem gospodarowania bez zubożenia gruntu jest otrzymywana, w leśnictwie zaś procent ten stanowią roczne cięćie w raz przyjętej kolei.

Grzeszy więc ten gospodarz, który bez żadnej ogledności tnies, nie troszcząc się o całosć kapitału leśnego, grzeszy i ten, który myśląc, że dobrane gospodarzy, las swój całkiem zamknął i nie z niego nie używa.

Umiejętne bowiem użytkowanie z lasu, takie, aby las zawsze jeden i ten sam w masie drzewnej kapitał reprezentował, a nawet i kapitał zwiększony, a tylko procent i to procent trwały i największy w miarę miejscowości dostarczał, to jest zadanie gospodarstwa leśnego.

Znany dotąd trzy główne systemata gospodarstwa leśnego, t. j.: gospodarstwo wysoko-pienne, nizkopienne i połączone.

Wysokopieniem gospodarstwem nazywamy takie, w którym drzewom do naturalnej ich wielkości rosć dozwalamy, rozumie się samo przez się, że w takim gospodarstwie lasy rozmnażają się tylko z nasienia.

Nizkopieniem gosp. nazywamy takie, w którym las odmladniamy przez odrosle z pnia i korzeni, wypuszczane z pnia i korzeni drzew wyciętych.

Gosp. połączone jest takie, w którym wycinając drzewa w celu otrzymania odrosli z pnia i korzeni, pozostawiamy część jakąś drzew doborowych do dłuższego wzrostu, by mieć drzewo materiałowe lub budulec.

W każdym tym systemacie musi być przyjęta pewna kolej leśna.

Kolej leśną nazywamy liczbą lat, w których postanowiliśmy las nasz całkowicie odnowić t. j. wycinając corok jedną jego część i dbając o to, aby się ono wybujała, i mogła przysięć w zakreślonej liczbie lat do całkiem nowego drzewostanu.

Wybor takiej kolei, dłuższej lub krótszej zależy: 1) od rodzaju gospodarstwa, jakie przyjmujemy, np. wysokopienne wymaga dłuższej kolei, nizkopienne krótszej; 2) od celów, jakie mamy, co do jakości drzewa t. j. czy mamy hodować budulec, wielki czy średni, czy tylko drzewo opałowe; 3) od gatunku samych drzew, które wytrzymują dłuższą koleję np. dąb, sosna, bo 120 letnia,—brzoza, olcha zaledwie 40 letni; 4) nareszcie i od gruntu, jego głębokości i jakości, na żywym bowiem i głębokim dłużej, na ptytkim i chudym krócej drzewa rosnąć mogą.

Określiwszy więc trzy główne systemata gosp. leśnego i dawszy definicję kolei leśnej, przejdźmy pokrótce cele i własności każdego.

- 1) Gospodarstwo wysokopienne właściwe dla wszelkich drzew gatunków w właściwej im kolei, produkuje nam największą masę drzewa budulecowego i towarowego i w tych celach prowadzone jest najwłaściwsze. 2) Nizkopienne produkuje nam największą masę drzewa i nawet w tym względzie przewyższa wysokopienne, ale tylko produkuje drzewo opałowe lub narzędziowe małych rozmiarów. Ono może być zastosowane tylko do drzew liściastych, iglaste tylko z nasienia a zatem wysokopienne odmladniane być mogą. 3) Połączone ma te same własności co nizkopienne z tą różnicą, że ta część drzewa zostawiona do dojrzałości daje w następnej kolei drzewo i materiałowe, i wydaję nasienie, a zatem tu odmladnianie częścią z odrosli pnia, a częścią z obśiewu naturalnego następuje. Każde z tych trzech gospodarstw w właściwych okolicznościach i potrzebach miejscowych użyte być może, jak niemniej i w każdym z tych trzech systematów kolej leśna, dłuższa lub krótsza, w miarę tego jakiego drzewa t. j.

jakich rozmiarów potrzebujemy, może być zastosowane. Z tem nadmienieniem, że w gosp. wysocepiennem nie może być krótsza nad ten przecięt czas, jakiego drzewa do dojrzałości t.j. możności wydawania nasienia potrzebują, bo inaczej obaw naturalny by nie nastąpił.

Czas dojrzałości każdego drzewa, oraz miarę miąższości w przecięciu, w różnych kolejach, objaśni na końcu tablica, którą dołączymy.

Mówiąc dotąd ogólnie t. j. dając pierwsze zasady, przejdźmy teraz do szczegółów. Zacniem od urzędzenia gospodarstwa wysocepiennego jako nas najbardziej obchodzącego i szczegółów dotyczących w niem przedsięwziętej uprawy lasów naturalnej i sztucznej. (d. c. n.)

KOESPONDENCJA

KURJERA WILEŃSKIEGO.

List z nad Niewiaży. (IGNACY ZAWISZA)

(ur. 1774 zmarł 1833).
(Dokończenie ob. N 9).

Nie będę opisywał kilku lat spędzonych w smutnym oddaleniu od ukochanej rodziny w Warszawie i w Petersburgu, powrócił z tamąd w końcu 1829 roku ze zdrowiem mocno wzmocnionem. Lecz w tej ciężkiej probie życia uczucie religijne od dzieciństwa głęboko wkorzenione w sercu, tém silniej się rozwinęło, a jeśli w dotychczasowem burzliwym życiu nie było czasu a raczej okoliczności skupienia myśli i wznieślenia jej do źródła wszęch rzeczy, jeśli dawniej służyło się czynem społecznosci, tu obudziła się potrzeba i modlitwy i pisania. I liczne zostawił rękopisma, jak prozą tak wierszem, większa część ich zaginęła, pozostałych wybitna jest cechą głębokie przejęcie się prawdami wiary, rezygnacja przy ciągłej tęsknocie do swoich. Na nieszczęście to, co dla nas byłoby najwięcej zajmującym, opisanie jego życia, ledwo w krótkich zarysach zostało, obszerniejsze ustępy zaginęły. Rozmyślenia prozą, poważne, chociaż mogłyby być z korzyścią czytaniem, zawsze mniej mogą znaleźć zwolenników, a coż gdy styl je go meczący w czytaniu; bo dziwna rzecz, chociaż był w swej epoce sławnym mówcą, pisał bardzo ciemno. Najwięcej pozostało wierszy, niektóre myśli dość są szczęśliwe, ale brak wykończenia, w niektórych zaś prostota i naiwność każą zalować, że nie gładziem oddane piórem. Ogólnie pisma te mają wartość jako pamiątka rodzina, ale nie wielką jako utwory literackie. Lecz co dziwnego, że ten człowiek, w lepiące ciało wiodące rozwijający ducha, miał rodzaj jasnowidzenia i gdy w 1823 roku, córka jego umarła, w tymże właśnie czasie widział ten skon i oplakał go, nim dobrze późni wiadomości z domu sprawdziła boleśne przecucie. Wiersz w tym czasie pisany cechuje siłę i rzetelność prawdziwą. Nie przywodzę tu tego przykładu, bym chciał upowszechniać wiarę w nadprzyrodzone zjawiska, ale któż z nas w życiu nie doznał wypadków niedających się zinnym tłumaczyć rozumem, i czy związek dusz nie jest często silniejszym nad więzy ciała? Ta strata, była jedną z najdotkliwszych i chociaż wołał:

„Gdy kochała przed Tym tronem,
Wielbię sądy niezgłębione!

pamięć o tej, która była taka, jaką rodzice w marzeniach swoich, mieć ją zyczyli,“ eichym smutkiem, do końca krótkiego już życia dni jego otoczyła.

Nakoniec łaskawym wyrokiem wrócono na łono rodziny, choć z ściśnionem sercem, pospieszył uściśnić uszczuplone koło, pobłogosławił pierwszego wnuka, a powiernicy niepatrzając już na stronictwa, pospieszył do szepułkiej wiejskiej zagrody, witać wróconego przedczesnego starca. Lecz nie było czasu zająć się gospodarką, wjeźrć w coraz gorszy stan interesów, w 1830 roku znnowu opuścza dom rodzinny i udaje się do Woronczu. Powróconego w 1832 roku znów w domu czekała strata, — najstarszego syna Edmunda niemiał już więcej oglądać na ziemi. Samotny, opuszczony, dręczony myślą o losie po większej części nieletnich dzieci, o przyszłości tych, którzy mu w dobrej wierze swe kapitały powierzył, z zrujnowanym zdrowiem, udał się do Wilna, gdzie i umarł w październiku 1833 roku. Ciało jego za staraniem zacnego pana Z. wywiezione na wieś, w sklepie Opitotockim obok rodziców złożone, i duch ledwo wówczas znalazł ten spokój, do którego od tak dawna wzdychał.

Nie byłaby to biografia sumienna, gdybym jeszcze nie dał kilku rysów jego charakteru, a z prawda, która cechować powinna nawet nekrolog, jeśli ten nie ma mieć wartości platnego objawienia, i ujemnej nie wykazał strony. Toć nie ubliża zmarłemu, bo czyż wielu jest ludzi, którzy rychby postać obok swaia, pewien cień nie otaczał? Delikatność, tę cechę ogólną tego domu, Ignacy w wysokim stopiu posiadał. Umysł bystry, mimo braku pierwiastkowego wykształcenia, wzbogacony czytaniem, a obcowaniem z ludźmi rozwinięty, jeśli niepospolicznością nie uderzał, zawsze do ludzi swiatłych policyć go każe. Uczucie obowiązków względem społeczeństwa, którego się synem urodził, do najwyższego posuwał stopnia, a dla spełnienia onych, nigdy interes własny lub rodziny nie był mu na przeszkodzie. Dumny nie był, najlepszą odpowiedzią na ten zarzut jest to, że szlachta okoliczna zawo mu sprzyjała, a jeśli miał przeciwników, to w równych lub moźniejszych. Kto umiał w jego położeniu obowiązującą grzeźnością zjednać niższych, pozyskać przyjaźń takich ludzi, jakich on w rzędzie swoich przyjaciół liczył, coż dziwnego, że nie zawsze uznawał wyższość, gdy tę dawał majątek, lub dygnitarstwo, przekonaniem Zawiszy, nie zawsze będąc nagrodą zasługi? Sejmiki były jego żywiołem, całe życie prawie gorliwie im oddany, długi czas tak znał powiat, że co do kreski zgadywał. Ale i to zamiłowanie, gdy to był jedyny objaw życia publicznego, można nazwać wadą, czy obojętności raczej nie byłaby występkiem? Miał przeciwnie każdy powiat dzielił się na rodziny, rzadko gdzie duch jedynie dobra ogólnego wyborom towarzyszył. Ale z bliska przypatrzmy się, czy szczęśliwym był w wyborze stosunków? a wówczas zobaczymy, że przeciwnicy jego, byli raczej przeciwnikami zasad, którym on całe swe życie poświęcił. Wyżj mówiliśmy o jego pismach i wy-mowie, tu dodamy, że ta tak była chwalaona i ogólnie uznana, że na sesje na których Zawisza miał głos zabierać, zbirali się ludzie tacy jak Sniadecki. Jednym słowem, kto dwadzieścia lat, krwią, radą i majątkiem, służył krajowi, ten śmiało dobrym obywatelem nazwany być może. Lecz jeśli, oddając hold człowiekowi publicznemu, dotykamy ujemnej jego strony, czynimy to nie z braku czci i miłości, boć do niej podwójnie mamy obowiązki, lecz dla przykładu żyjących, przykładu tém potrzebniejszego, że wada Zawiszy była wówczas wada panująca i do dziś dnia cechując nasz naród, — a ją tę nieogledność.

Odziedziczył pan Ignacy, po ojcu niezłą szlachecką fortunę, w spadku zaś po matce, pomimo, że linja mężka Burzyskich wygasła, Zawiszwie nie nie wzięli. Zaczął karierę świetnie, a gdy wszystko długi czas mu się uśmiechało, gdy znacznym wnioskiem żony kupował folwarki i oplacał długi, brak ludu domowego, ciągle przejadłki, urzędowanie znów pogorszało stan majątku. Nie brakło mu nigdy pieniędzy, gdy niemiał swoich kredyt mu służyć, znano go jako dobrego obywatela, nie wątpiono w akuratność prywatnego człowieka, tymczasem niespodziewane odda-

lenie z domu, i już do końca życia niemożność zajęcia się interesami, zachwały kredyt, źle urządzone majątki opustoszały do reszty, przyszłość smutna odkrywała się przed oczyma stojącego o grobu starca. Nie myślał on jednak, jak wielu ówczesnych panów, nawet kłaniamy wnioskami żony przykrywać swe długi, dekret zapewnijający posag pani Zawiszy używany został w czasie jego więzienia. Gdy umierał pan marszałek, jakkolwiek interes jego nie były świetne, zawsze wszyscy kredytorowie mogliby być zaspokojeni, a i dzieciom cośby się okroiło po matce. Lecz nie próżno to mówią: uderz w pasterza a rozbiegą się owce, ze śmiercią Ignacego pierzchała przyjaźń gromada, najbliżsi pomarli, syn starszy był daleko, a gdy prawdziwie żywym brakło w zdolności i środkach, znalazło się dosyć fałszywych przyjaciół, by w ostatnią pełną ruinę rodzinę i kredytorów. Niech cierpią żona i dzieci, boć jeśli to winą nieogledności ich ojca, to i zasługi jego i pocziwa praca na polu obywatelskiem są ich spuznica, bo powtarzam, prawdziwie dobry syn spacia długi ojca. Ale jak boleśniami są dla cienia s. p. Ignacego, długie lata oczekiwania i wyrzuty tych, co mu powierzyli nieraz może cały swój majątek. Powtarzam, pan Ignacy w chwili śmierci miał dostateczny fundusz dla spłaty swych długów, winą tylko niesumiennej administracji i przewłoki interesu, kredytorowie cierpią, ale czy ten co cierpi, zawsze sprawiedliwie oceni sprawców swej niedoli, i czy najcięższe nie potępi tego, który był jej widocznym początkiem? Był to już czas taki, nie wiele można naliczyć moźniejszych rodzin, któreby nie uległy ekswizyji, a jeśli innych ruiny po większej części był zbytek, pan Ignacy strwion go, na usłudze publicznej. Nie potępienia więc kamień rzucić nań potrzeba, ale ubolewając nad losem, uczęć się z tego obrazu wypada, jakie skutki pociąga nieogledność, jak człowiek całe życie oddychający dla dobra ogólnego, ściagnąć na siebie może zarzut nierzetelności. Jestto nauka straszna, dla nas żyjących, i dowód, że na każdym kroku życia hamulec sumienia jest koniecznie potrzebnym. A jeśli ludzi z owiej epoki, nikt z gruntowniej sądzących nie potępi, boć trudno i ledwo wybranym to dano, być wyższymi nad swój wiek, gdy im rządzącym się sercem jedynie, wybaczyć potrzeba brak dalszego w przyszłość poglądu, — toć my dzisiaj, powinniśmy pamiętać, że tylko rzadność i niezależność jednostek, tworzy bogactwo narodu i powinniśmy wciąż mieć przed oczyma, do czego w części nieogledność doprowadziła księstwo Poznańskie. O bodajby przykład cnot obywatelskich, zachęcił nas do naśladowania, a obraz ujemny zastraszyl i choć w części powstrzymał od wady, którą uznając, trudno nieuderzyć się w pierś!

Skończyłm życia marszałka, nie byłby on jednak pełnym, gdybym choć w krótkości, nie wspominał o tej, która sercem nierozłączną z nim była. A jeśli w pierwszym obrazie, choć z serca kreślonym, nie mogłem niedojrzeć cienia, to tu wzrok spokojnie spoczywa, patrząc na świeży w pamięci wizerunek, i mimowolna modłita wznosi się do Stwórcy, by nam takich kobiet przyznał. — Tekla z Zawisów Zawiszyna, wychodząc za wyborem serca, przyległa też całym sercem do męża, i chowała dlań miłość do końca zgonu, przeniosła ją za grób nawet, bo do ostatniej chwili swego życia, zachowała dlań cześć i przywiązanie dawnej polskiej żony. Mąż był dla niej wszystkim, ojcem, panem, najmięjszym w nim nie widziała ulomności, a strypana troską i bolami życia ani na chwilę nie sądziła go być źródłem nieszczęść, ale przeciwnie wspomnienie o nim, było najmięjszą dla niej pociechą. Do śmierci męża, jakkolwiek w ostatnich latach strata córki, rozłąka z mężem i synem zatrwały spokojność, zawsze czerpała pociechę w nadziei na przyszłość. Lecz od 1833 roku, zaczęło się pasmo dni smutnych, zawodów i walk z nieznanym niedostatkim. Wychowana w zamożnym domu, w pierwszych latach pożytku małżeńskiego, nie nauczyła się zajęcia tą na pozor drobną, ale ważną gałęzią kobiecego gospodarstwa i była to jej wina.

Alc czyż można mieć za złe tej kobiecie, brak umiejętności w zarządzie i zbytnią wiarę w ludzi, wiarę, której niestraciła do ostatniej chwili, tej kobiecie, która nigdy ani na stroje ani na zabawy, mając znaczny fundusz, nie trwoniła. Dwadzieścia sześć lat życia jej, po śmierci męża, były pasmem ciągłej niedoli, ledwo chwila mi opromienionej radością rodzinną; ale właśnie to zgadzanie się z niezasłużonym losem, ta skromność w potrzebach i przestawanie na szepułkiej wiejskiej chatce, a jednak z wypogodzonym obliczem, toć rzadki może i jedyny widok. Nie chcę kazać tej jasnej postacie, przypominaniem obojętności najbliższych niegdys przyjaciół, ani szczegółowo opisywać będe, jak czasami stan jej był oplakany; niepotrzeba rzucac cienia na otaczające postacie, by ona piękniejszą się wydała. A dość było ją poznać, by widzieć, że spokój wewnętrzny, to jedyna na świecie tym szczęście, że można w nędy, po stracie osób najdroższych, a zawsze obecnych w pamięci, zachować swobodę umysłu, gdy wiara podstawa naszego życia! Nie była nigdy bogotką, ale zawsze jednostajnie szczerze nabożną. Do ostatniej chwili, pozostała w niej cecha dawnej zamożności, w skwapliwym udzielaniu pomocy, osobliwie wnieśnikom niegdys jej majątku, i z tego jednego chyba bys poznał, dawnego senatorskiego domu córki, bo dumy w niej nigdy nie było. W nieszczęściu nawet szczęśliwa chrześcijańskiej niewiasty spokojem, a dorastający waukowe nawet prawniki pociechą jej byli. Nigdy o nikim nie lubiła źle mówić, a chociaż czując pamięć męża, przeciwników jego uważała za złych ludzi, i o nich nie lubiła wspominać. Pojęcie obowiązków obywatela, wy soko w niej rozwinięte było, strata funduszu męża, rozłąkę z nim i synem, jakkolwiek boleśne, uważała za konieczne. Pamiętam, gdy z miłością prosząc, by się wnuk nie wychylał z wiejskiej ustroni, dodała jednak „czyż jak ci powinność każe.“ To była cecha dawnych naszych żon i matek, u-miały one kochać, życiem całem dowodziły tego, nie słowy, ale umiały też pojąć i posłannictwo męczyzny i ukorzyć się przed wyższm uczuciem, nad miłość rodzinnego ogniska. Oprócz niezajmowania się domem, mogła mieć dawkę, jak zwykle ludzie, swe wady, ale im bliżej kresu życia, tém jaśnieć, jak zachodzące słońce na pogodnym niebie, świecić a cichą cnotą, serdeczną gościnnością w szepułkiej chatce; a dotknięta w ostatnich latach śmiercią brata i córki, pocieszała się myślą przedkiego z niemi złączenia i przytomna do końca, rojąc o przyszłości miłych osób, zasnęła w Panu 14 grudnia 1859 r.

Cześć ci piękna postaci, wzorze niewiast! a jeśli Bóg zesze na nie troski towarzyszące ci całe two życie, to niech przykład twój dodaje im sił i wytrwałości, bo nawet i taki żywot, mimo kolców i bolów, stórkoc zaszczytniejszym i ponętniejszym był winien dla naszych niewiast, niż fałszywe marzenia dzisiejszej emancypacji. Niech za twym przykładem, w spełnieniu obowiązków żon i matek, w szupłym zakresie rodziny, widzą cudne postannictwo od Boga im naznaczone, niech nie zazdroszą nam walk życia, niech je umięją tylko ocenić, miłością swoją osłodzić i w domowym życiu nowych sił dodać, a staną się prawdziwymi aniołami tej ziemi.

J. K. Gieysztor.

Washington (Ameryka) 15 stycznia 1861.

Szanowny Redaktorze! Niedawnie jak w końcu zeszłego roku, liczonó w Zjednoczonych Stanach północnej Ameryki, w harmonij, potrzebnych swymi prawami „swego samorządu kosztujących Stanów 33, i przeszło 31 milionów ludności, z nadzieją nie urojoną dalszego rozwoju, potęgi i zasobów w teje samej jak dotąd geometrycznej proporcji,

owszem umiarkowani publicyści przechwalali się z niepró-żną dumą, w niedalekiej przyszłości, przewaga nader ważną w świecie, i wspaniałym wpływem na całego globu przetrzaczania. Dziej też same usta, tych samych publicystów, jak-by w rozpopojonej uciechy szale, kłnąć tej samej wielkości, tym samym nadziejom, jakby z wrogów swoich naigrawiają się, — drą w kawalki dawne pakta, świętości przysięgi dla całej o-czyzny łamią, nową podstawioną przysięgą, dla interesu a mo-że trojeń małego powiatu. Secesja! secesja! odbija się ja-ko powszechne hasło od brzegów Ohio do przystai zatoki meksykańskiej. Każdy stan na powrót odbiera gwałtem, co dał dawniej dobrowolnie na wspólny ołtarz, niby pożyczo-ny, ale ponawiane ustąpienia — Każden się zbroi, jeży i sierdzi przeciw wrogowi, którego sam jest twórcą. Niema żadnego względu na „rękojmia“, pod jaką przyehodnie się cisnęli do Ameryki, na mocy której inne narody zawieraly związki i sojusze. Ta silnia wieku, tak potężna, i tak wa-żająca — handel, musiał nawet umilknąć z sweimi warunkami. Secesja, choćby do najostatejnych mająca dojść rozso-bnieni, czy osłabień, jedna tylko ma zaspokoić poruszenie 15 południowych, czyli jak pospoliej zwą niewolniczych Stanów. Jakkiekolwiek skutki sprowadzi ona wewnątrz kraju; czy to będą póżogi domowej wojny, czy murzynskie mordy, bankructwo powszechne, rozszerezenie lub zupełne zniszczenie niewolnictwa, — spustoszenie i ubóstwo, — prze-miana zupełna w organizacji stanowych stosunków, lub czy każdy z nich przemieni się w osobne państwo, lub wie-le drobnych konfederacji, w rządy militarne czy anarchja — czyli się one nawet pogodzą z sobą i znów się zleją jak przedtem, zostanie jednak na zawsze smutny głos ostrzeżenia na zewnątrz, który stąd rękami jakiejś pewniejszej sta-łości żądać będzie musiał, — stowo narodowe nie będzie dostateczne. O wpływie, o powadze nie ma teraz mowy, — chyba że z obecnego chaosu, w jaki wpadli niby w skutek orga-nizacji obecnej, na nowo się skorają, ale prędko ale z u-żeczeniem zasad teje organizacji, — tegoż principium. W ja-kiej to formie ma nastąpić i czy nastąpi? są ludzie stanu, że wcale nie wątpią, byle rozhułkane masy wicher przewró-tych radców, nie pchnął jak nawę ku prądom Melstromu.

Tymczasem cztery stany: Karolina południowa (20 grud.) Mississippi (9 stycz.) Florida (10 stycz.) Alabama, de facto et de jure (o tyle o ile tu rozumieją, a okoliczności inaczej nie-pozwalają powiedzieć) odstąpiły Unji, za miesiąc najdalej wy-stąpi reszta południowych jako Georgia, Louisiana, Texas, Arkansas, Missouri, Karolina północna, Tennessee, Mary-land, Virginia, Kentucky, może Delaware, zapewne niektóre mimowolnie. — Jakie potem kombinacje nastąpią, trudno odgadnąć, dziś konfederacja południowa, przeważa, ale mo-że prezydent Hunter i szef wojenny Jefferson Davis nie za-dowolnia potrzeb, może dyktatura, lub inna podobna cen-tralna władza może będzie potrzebna — to w takim razie re-akcja może odżyć, pokrzepić się, bo o niej nie trzeba zapo-mieć; dziś ona milczy — bo zagłuszona, bo pomoc daleka — ale jak się wtedy Stany zreorganizują, tego dziś nikt prze-widzieć nie może. Objaw ten może się zdać nader nie-pojętym, ówsem ubliżającym, choćby tylko naturze insty-tucji ludzkiej, jednakże gdy się przejrzą dzieje swiata, i upadki systematów porównają, to możemy napotkać, je-żeli nie zupełnie podobne, to wielce zbliżone gdzieindziej, kiedy zamiar powzięty z daleka, długo pielęgnowany, kiero-wany z cierpliwością, przedjć czy później zrobił wzburze-nia; — jakoż przypisują je wszyscy patryoci długo knowanej konspiracji oligarchji, i istotnie ona jest zdolna kierować podobne plany i wycekiwać skutków. Dyrektor poczto-wo departmentu jeneralnego i członek gabinetu jenerala Jackson . p. Amos Kendall, w liście swoim, cztery lata temu pisanym, ostrzegal prezydenta Buchanan, aby się miał na baczności od knowań i zachęć plantatorów bawel-ni na południu; ostrzegal on o większej ich sile, niż na-tenczas mieć się zdawali, o ich wspólności sprawy z tak zwanymi „states rights men“, to jest gorliwymi obrońcami praw oddzielnosci i samorządu Stanów, — o chęci odwetu na rosnącej przewadze na północy, słowem o żywiołach, które z natury swojej na południu musiały być więcej wymagające niż w Stanach północnych, mniej zawisłych od ograniczonej produkcji, bogatszych, gęściej osiadłych, i kiedy głosowanie było przystępniejsze i oświata więcej po-wszeczna, komunikacja łatwiejsza i mniej ludzki kierowa-nych przez jedno i też same indywiduum. P. Buchanan wchodząc na prezydenturę, czuł że miał najsilniejsze na południu poparcie, i to zapewne go spowodowało, że gabinet oddał pod wpływ południow. Trzech z naszych Secesjonis-tów wprowadził do swej rady, p. Howell Cobb jako sekre-tarza skarbu, p. Jacob Thompson jako wewnętrznego d-ptu i p. Floyd do zarządu depart. wojny. Jeneral Cass z inny-mi wyobrazał północny element, ale wiek p. Cass, i inne powolności zrobiły go mniej strasznym argusem, zresztą dodano mu za zastępcę zrazu p. Mann z południa, a w końcu p. Trescott, sekretarza tajnego secesji, i towarzyszy secesjonistów. Z innej strony, członkowie kongressu, ludzie znakomici i przyjaciele Unji, a szczególnie p. Alek. Stephens z Georgji i jeneral Houston z Texas, albo nie byli powołani do nowych izb, albo tém zmagazyni, że się sami usunąć musieli. Sekretarz skarbu p. Cobb tak rozproszył skarby, że z 30 milionów gotówki pozostałych po przeszłej administracji, i 40 milionów pożyczki, nie zostało dosyć na zapłatę urzędników w Waszyngtonie, ostatniego grudnia; ale za to wydał spory wolumen, w którym zbiera wszystkie argumenta za niewolnictwa potrzeba, koniecznością, wie-czystością i świętością, na to mu dziesięciokro przykazał i samo słowo boże w Biblii zawarte służy. P. Thompson nigdy nie pisał, ale będąc sekretarzem, mimo swej przysięgi dla Stanów Zjednoczonych, jeździł na konwencji dyuznistów i zapychał wszystkie posady secesjonistami. P. Floyd, pod pozorem niegodnej czasu swego broni, przedał za mniej niż wartość drewnianej łoży secesjonistów agentom, przeszło sto tysięcy karabinów, prócz szabli i pistolefów. Nado nie bez jego wiedzy, wydane bony na za-spokojenie przyszlę jeszcze należności, zostały zamienione na milion dolarów złożonych przez Indjan w departamencie wewnętrznym, w plonnej nadziei, zwrócenia ich, jeśli bony się zrealizują. Sprawca operacji tej, podrzędny klerk czyli urzednik, na zawsze złodziejem zwanym będzie i może jako taki będzie ukarany, ale skarb o tyle jest zdy-skredytowanym, a interesowani Indjanie mieszkający na południowo-zachodnich stepach, łatwo mogą być znie-chęceni, a nawet podburzeni przeciw jeneralnemu rządowi. W takim stanie rzeczy, jednakże pod jednym pozorem wszyscy trzej opuścili gabinet, a opuścili w czas, aby ich nie przytrzymało, mimo pobłażania wielu członków po-łudniowych i po uprzednim oddaleniu się jenerala Cass, który jeden opuścił gabinet, dla tego że się nie brano sta-nowczo do środków rozbiicia zamachów konspiracji.

Niebrakło powodów i pisarzy do usprawiedliwienia stanowczego kroku Secesjonistów, chociaż widzialny przy-wódca ich, albo raczej jeden z nich, czy to w swoim Stanie Alabama, czy za nim, dawniej oświadczał otwarcie, że nie będzie ani na nie czekał, ani między niemi wybierał. Cokolwiekbądź, temi pozorami były: 1-e, na północy, kaza-nia, książki, zebrańia (meetings), w duchu jak Chatka ojca Toma, pisma i przemowy B. Parkera, artykuły Nowo Yorkskiej trybuny, oświadczenia Gansona, ofiary p. Genit Smitt, mniej więcej dobitnie przemawiające za zniszczeniem niewolnictwa, handlu murzynami w Stanach, przeciw uprawie rękami niewolniczymi ziemi swobodnej. Potóm w parlamencie oświadczenia Adamsów, Wilsonów,

Halla, Sumnera, a mianowicie W. H. Seward, który z oko-liczności kwestji niewolniczej, wyrzekł: „że są prawa wy-sze niż konstytucja co rządy ludźmi,“ a więc on jest prze-wiającym go porywac w Afryce, aby zaprzedaćw gdzie-kolwiekbądź, i że kwestja niewolnictwa jest kwestja jeno czasu, która musi ustąpić to irrepresible conflict, musi mimo wszystko ostatecznie być rozwiązana na korzyść murzynów.“ Tych wyrażeń, nigdy mu, jako widocznego głowie północnych idei, nie przebaczone nigdy. Przybyła do tych przyczyn też książeczka napisana p. Helper z po-ludn. Karoliny pod tytułem *Impending Crisis*, „Niedorzowne albo grożące rozwiązanie,“ zarekomendowało ją 20 czy 30 członków kongressu z północy, jako napisaną sumiennie, podającą daty i statystykę wierną, rzetelną etc. Książka dotknęła hardzo interesa południowe, wywołała tedy wiel-kie, gorzkie wyrzuty — potępiono pisarza, potępiono pod-pisujących. Kongres lat temu dwa ustąpił naleganiom potę-pisujących. Kongres lat temu dwa ustąpił naleganiom potę-pisujących, i nie wyniósł na Chaimrana (zasiadającego) żad-nego z gorliwych stronników doktryny północnej. 3-m z kolei pozorem był ostatni w listopadzie wybór prezydenta i vice-prezydenta pp. Lincoln i Hamlin obu z północy, obu z partji republikańskiej zwanej, której opozycja dodawał zwykła przymiot *black* (to jest stronicy dla czarnych); istotnie oni są wyrazicielami doktryn północnych: Free-soilers, Republicans, a w części Abolitionists, a że oba z północy, dodano im jeszcze przymiot *secesjonists*. Polu-dnie, słowem, zał swój do północy, — to jest 18 wolnych Sta-nów, reasumuje w niedotrzymaniu paktu federacyjnego, złamaniu przyrzeczenia konstytucji, zamachu na własność południową w murzynach (o których konstytucja nie nie mówi, i którym 5-ciu daje prawo 3-ech głosów w powszech-nym głosowaniu) usunięciu z nabytych terytorjow ziemi po-łudniowców z ich własnością, ciągle agitacje, kławy, nauki, potępiające moralnie, religijnie i politycznie właścicieli i plantatorów południa, ciągle konspiracje i podburza-nia niewolników przeciw panom, wsparcie i pochwalanie najazdu Virginji w r. 1859, przez John Brown; zaprowa-dzenie praw zwanych *personal liberty* w Stanach Nowej Anglii, New-Yorku, Pensylwanji, Ohio i Michigan, prote-gujących niejako zbiegostwo murzynów, lub wzbrania-jących dawanie pomocy jakiegokolwiek seigającym zbiegów. Przycem są inne przyczyny, których byli wyrazem pp. Hunter z Virginji i Jverson z Georgji, Benjamin z Louisja-ny, a które są wpływem stanu nie tylko towarzyskiego ale wyobrażeń zupełnie nieprzyjaznych nienawidzących północnych Yanków (t.j. nowoj Anglii), niejako wzgardy i po-niewierki dla pracy i ręcznej pracy oddającego się, przycem żądy koniecznej zapewnienia podziału północy z południem władzy i kierowania federacją. Żądanie południa, które nie wystąpiło jeszcze, jest gwarancja konstytucyjna po-siadania i przenoszenia się z własnością niewolnika wszę-dy, i podział nieosiadłego terytorjum na dwie części równe; alternatywa w wyborze na prezydenta, ówsem dwóch prezydentów, z nierówną władzą, ale zawsze jeden z jed-nej, drugi z drugiej koniecznie strony. Przedłużenie terminu prezydenckiej, nadanie stanom większej władzy jak dotąd sobie przyznawały, podział równy sądu najwyż-szego. Te są główne wymagania — i nie w nich tyle leży niebezpieczeństwo tu grożące, ale raczej w popędliwości i zbyt wysokiej zarozumiałości południa, w ożbiłości i sile północy — jedno i drugie może być nadużyte. Tymczasem cała machina przyszła do *dead lock*, jak zwą Anglię w pa-rowej machinie, gdy ani w jedną ani w drugą stronę nie może się obrócić; — przy braku energii, przy literalnie próżnym skarbie, przy zdradzie jaką otoczył jenerał, i po wielu błędach osobistych, rząd nie może mieć wpływu ani potrze-bnej przewagi, żeby nawet jedyny środek t. j. nową jenera-lną konwencję wszystkich Stanów mógł zaproponować ludowi, który mimo że jest kierowany przez naczelników i przewo-dców, pozbyłby się ich od razu, i innych powołałby ludzi do uleczenia choroby. Oto stan, do jakiego przysięliśmy. Świeży głos p. Seward nie godzi rozjątrzenia, a dzisiejsze raporta komitetów senatu i członków 2 izby (posłów) nie zdają się rokować; dziś przynajmniej, rozwiązania dylemny. Loui-zjana, północna Karolina, Georgia, Florida, Alabama, Missi-sipi etc. pochwytały fortece federacyjne — inne głośno mó-wią, aby uchwycić resztę, i źródło przychodów, t. j. komory nie są w rękę Zjednoczonych Stanów w wielu nader potę-pach. Opór się zbroi, a sily zmuszenia nie daje ani prawo ani okoliczności. W samych wymaganiach rękoini niema jednomyślniej zgody. Bawelniane stany nie są tej sa-mej idei co stany więcej ku północnym zbliżone. W po-łudniowych bawelnianych cieszą się nadzieją energicznego, żołnierskiego rządu, bo tam jest dużo próżniaczek, na pół oświeconej młodzieży, bez wiedzy obowiązków oby-watela, z niepowściągniętą ideą o jego prawach i kiedy w Maryland, Virginji, Kentucky — praca więcej uszache-tniona, a dyktatura i żołnierski rząd z wielką obawą jest widziany, wspólność murzyna niewolnika wiąże, — ale wiele innych warunków muszą się powstrzymywać, dla tegoż w tych Stanach krzątanie ich za kompromisem jest większe i szersze. Crittendon, senator z Kentucky, podał plan, to jest: zakreślenie linii demarkacyjnej, za którą nie-wolnika przenosić nie będzie wolno, gwarancja przeciw napadom i uprowadzeniom niewolników, lub indemnacja za nich i podobne dopelnienia czy też zmiany w konstytucji. Jaki to wzmle obrót, ledwo około 1-go lutego będziemy mogli zobaczyć.

Dr. Henryk Kalusowski.

Z ptu Wileńskiego.

Odbyły się u nas wiejskich gospodarzy targi, tylko nie z trzydniowym, ale z kilku-tygodniowym przetargiem i wielkimi zabiegami, na rożne najęcio parobków, dziełek, piekarnianych gospodyn i tym podobnej służby. Kontrahentów potrzebujących sług, było bardzo wiele; kandydatów i kandydatek do służby było bardzo mało. Stąd urosły pensje, ożtętykróć większe od daw-niejszych, a wymagania były jeszcze większe i wysu-kanek; niektórzy bowiem wymawali sobie prócs pensji, stołu i odziety, szkarpetki zimowe i letnie; rękawiczki zimowe, maniszki, kawaly płótna, nazwane tu stanem, burnosy, przysiwki, bondy czyli kawalki gruntu na swój użytek, pewną ilość dni dla siebie, tydzień wypoczynku, i tym podobne beneficja! Wiele ten robi, kto musi. Trze-ba było zgadzać się na te wszystkie warunki, bo jeden przed drugim podwyższał ceny i hojniejsze robił ofiary; a i tak wielu zostało bez czeladzi, bez której przyjdzie albo zamknąć, albo ścieśnić gospodarzkę, ze szkoda krajo-wej produkcji.

Nie mamy dzięki Bogu, ani spustoszeń szwedzkich, ani najazdów tatarskich; nie mamy dżumy, ani cholery; ani lat na wet ściu nie dajemy rekutra, gdzież więc nasza po-ladnia się ludność? Prawda, że kolej żelazna oderwała dużo rąk zdrowych i silnych, ależ tam poszła młodzież płci męskiej, gdzież więc dopatrywały drobiu? gdzie po-przędły, gotowały jeść, dopatrywały drobiu? gdzie po-działa się ludność męzka podstarszego wieku, którzy dopatrywała bydła, koni i pomagała lżejszym przynaj-mniej pracom rolniczym?

Oto, jedna jej część zabierana jest przez włościan skarbowych, którzy mając podostatkiem żyznej ziemi i płacąc do skarbu czynsz bardzo ograniczony, są tem sa-mém w stanie folgować sobie, a wyręczać się w pracy naj-emnym robotnikiem i oplacać go hojnie.

Druga część, łatwo zarobizyw w nader krótkim cza-sie kilkanaście, czy kilkadziesiąt rubli, opęda niemi swo-

